1ес VII, 79-91

Контрольный экземпляр

Масса а мехкий пролетареш, вӏашагӏкхетал!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ЕРА, 30 ИЮЛЬ, 1981 ШУ. ● № 91 (6381). ● Мах 2 кеп.

РЕПОРТАЖ

ХА ЗЕХЬА ЙОАЯЦ

Ӏуйре. Ленина. Къахьегама Цӏеча Байракха, «Знак Почета» яха орденаш лелаю Евлоев Махьмад керте латтача Яндарерча тракторно-кхаш лeладеча бригаде беррига механизатораш вӏашагӏкхийттаб. Юкъ-юкъе хозаш я эвенисвой Къахьегама Цӏеча Байракха ордена кавалера Котиев Дауде, «Знак Почета» яха орден лелаеча Евлоев Юсапа оазаш. Комбайнераш техника кийчъеш, баьдъелча болх беш эшаргйоли лампаш оттаеш ба. Цу гӏар-тата юкъе вӏолла нагахьа хоз совхоз-техникума кертерча агронома Султыгов Махьмида оаз.

— Ахьмад, Ӏалихан, Ширвани, ворхӏ сахьат доалаш ма латтий, хӏаьта шо хӏанз а ястедаланзв да. Кхешка дӏадаха ха хьатӏанкаьчай йойла, — раьза воаццаш йоах цо.

Тӏаккха тхогахьа хьа а вийрза, — Тӏехьагӏа механизатораштa хьовзам хургбоацаш хьалххе а хьож тхо техникага. Деррига тха чуэца дёзаш да 677 гектара тӏара ялат, царех 615 гектар кӏа да, 257 гектар совгӏа ялат чуйца даьнад тхо. Хӏара гектаро тхона лу 23 центнер. Из планал дукхагӏа я. Ялхайтта комбайн я ялат чуэцаш, царех ниc Гудермесски районера новкъостала боахкача механизатораша лелаеш я.

Тхо къамаьл деш латташ хьагучаьлар кӏих йиза Хамхоев Вахас лелаю хьалхара машин. Дукха ха ялалехьа цейтральни чьатта дӏаяхар Мальсагов Султана. Мальсагов Рашида лелаю машинаш я. Комбайнашта юхе цар моттиг дӏалаьцар Тутаев Салмана, Лотыров Вахас, кхычар лелаеча машинаша. Еррига 10 автомашина я укхаза.

Цхьа ха яьлча тхона юкхе гӏолла тӏехьайовл ялат чуэцача яьржача яхье хӏанз хьалхарча мутӏарашка болча механизатораша Хамхоев Ахьмада, Даурбеков Ӏалихана, Гудермесски районера новкъостала баьхкача Эльдаров Ширване, Шамаев Абдул-Хьамида, Абузаров Мейрӏане лелаю комбайнаш. Цхьа минут зехьа ца йоеш къахьегаш дийнахьа Эльдаров Ширвание шин комбайна бункера чура Ӏодоассадир 26,5 тонн кӏа, Даурбеков Ӏалихана-24 тонн, Шамаев Абдул-Хьамида 23,5 тонн.

— Доккха социалистически дехкараш тӏайийцад тха совхоз-техникума коллективо, — йоах кхай тӏа нийсвенача партийни организаце секретара Умаров Беслана, — укх шера тхо планагӏа паччахьалкхенга дохка деаш дар-хьакхӏашца цхьана 1280 тонн ялат, царех 250 тонн кӏа а долаш. Цхьабакъда, тхой горонашка я хьона оаха дош делар 1500 тонн ялат дохка. Дукха ха яц тхо кӏа чуэца доладенна. Хӏаналехьа оаха 200 тонн дехкад ца паччахьалкхенга. Деррига ялат итт-шийтта балха дийнахьа чуэца социалистически дехкараш тӏайийцад оаха.

Комбайн юхасецача ца фу бахьан долаш сецай ха гӏерташ цу сахьате тӏавода цуна совхоза керттера инженер, бригадир. Ехи техника тоае кийча йолаш я Цолоев Бахьаудина лелаю «техпомошь». Из латт кхай тӏа масса хана.

Пайда боацаш цхьа минут а ха йоврг йоацаш вӏаштӏехьбаккхаб болх. Кхьыметтел хӏама ла еш ха хьатӏанкхаьчача а юхасоцаац ялат чуэцаш йола агрегаташ. Комбайнаш тӏа болх бечар хувца а луш юъ хӏама.

Дика вӏаштӏехьдаьккхад укхаза социалистически яхь лелаяра гӏуланх а. Сарахьа ю балха итогаш. Хьалхара моттиг яьккхачоа лу карара-кара тела цӏе байракх, 15 сом ахча. Дукха совгӏаташ йийдаьд Хамхоева Даурбекова.

...Сайрийна ниc сахьат доаллаш латтар. Цхьабакъда, цхьа машин дӏаяхаяц кхай тӏара болх а соцабаь. Иштта, цхьа минут зехьа ца йоеш къахьегаш ба совхоз-техникума механизатораш.

А. САГОВ.

СУРА ТӀА: Назрановски района совхоз-техникума керттера агроном Султыгов Махьмад ялат чуэцаш боахкараш та хьалхарча дийнахьа баьча балха итогаш ювцаш ва.

С. ПУГОЕВА сурт.

ХАНАЛ ИТТ ДИ ХЬАЛХА

Цхьайтталагӏча пятилетка хьалхарча шера хьинаре къахьегаш я «Котлоочистка» яхача Московски завода Грозненски филиала коллектив. Дерригача технико-экономически хьокхамий ворхӏ бетта план 20 июле кхоачаш а яь, хӏаналехьа планагӏа лаьрхӏачул совгӏа дукха балхаш даьд цо. Къаьстта дукха балхаш даьд филиала коллективо «Грозэнерго» районни энергетически управлене теплоэлектроцентралашка, вежарашка йолча Дагестана предприятешка.

«Хӏера балха дийнахьа хьадер дукхагӏа хилийта!» яхача девизагӏа яьржача социалистически яхье хьалха я латташ дика толамаш доалаш хиларца белгалбаьша ба яьш цӏендераш Григорьев Эдуард, Лучко Александр, Тараканов Сергей, Неприн Анатолий, кхыбараш.

Х. СУРУДЖАНЦ.

БОЛХЛОЙ ДИНАСТИ

Школе деша ягӏаш я Зинин чӏоагӏа хьашт долаш яр ший нанас Шалински аьшкабетона конструкцей заводе беш бола болх малагӏа ба хара. Школа чаккхьаьккхача цо чӏоагӏо яьр цу завода коллективе шин къахьегама никъ дӏаболабе. Из предприяти болх бе йолаелча дена укхаза къахьегаш ба Зинай даь Солтагираев Ӏар Додули Зуран. Да электросварщик ва, хӏаьта Зура арматурщица я. Шоай дезала традици хьаллаца лаьрхӏар Зинай эӏамагӏйолча йишас Сацитас а. Лаборантка йолаш къахьега йолаелар из.

Ше арматурщица болх беш йоллашехьа ствночница говзал караерзайнр Зинас. Дийнь шу мара дизадац цо укхаза къахьега. Цу доацачa хана ший балхах дика кхеташ йола говзанча а хинна дӏаэттай из. Цхьаккха тайпа данкха гӏалат доацаш арматура дика вӏашагӏхотт цо. Тӏаккха цунах каркасаш хьаю. Ше заводе болх бел йолча шерашка цо толамца караерзаьй массехк балха говзал. Цудухьа вӏаштӏехьдоал цун хӏара сменагӏа нормаш юкьера лаьрхӏачи 115 — 120 процент кхоачашъе.

— Доахаш дола къахьегама толамаш тӏаьтӏа дукагӏа хул хьехар де, ца ховр хьаэла, толашагӏйола балха нетодаш йовзийта дезза латташ хьехамча хилча. — йоах Зинас. — Царех ва тха цеха начальник Шахидов. Каральнея професси езаийтара дукха хьехар ду хьехамчас къонабарашта.

Укх деношка Зинай вахаре цунна чӏоагӏа боккха хилар. Из КПСС члена кандидаталла дӏаийцай. Цудухьа шийн вахаре эггара бочагӏа дола шу цхьайтталагӏча пятилетка хьалхара дар лерхӏ цо.

М. ЭПЕНДИЕВ.

ДИКА ХОАМАШ

«Шера пхи эзар метр бурув а тохаш, цхьан шерен ях шерен йистейоанихаргья скважина» яха инициатива дӏайолаьла Староглозненски бурув тохара балхий управлене лаьттан ченаш техкараша къаьстта дика къахьег цхьайтталагӏча пятилетка хьалхарча шера. Цхьайтталагӏча июле дена август бетта чотагӏа къахьегаш ба уш. Ер бутт бовлехьа ворхӏ бетта заданел совгӏа цар тохаргда 1500 метрал чуъьнахьа доацаш дола бурув.

Укх шера цӏаккха ца хиннача тайпара дика да УБР коллектива технико-экономически хьокхамаш а. Къахьегама овсарле лакхъяра задани дикка тӏехкоачашъяьй. Духхьал из лакхъяра чотагӏа техад планал совгӏа мел теха бурув. Бурув тохара сухал лакхъярах, химически реагенташ, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоаярах, бурув деттача остех бизза пайда нийбарах управлене бурувдеттараша укх шера паччахьалкхенна баь пайда 310 эзар сом да.

Хьинаре къахьегаш хиларца белгалъьлча я буровой начальникаш Швецов Владимир, Басканов Иван, Кузнецов Николай, Шулипин Иван, Залалутдинов Тӏахӏир, Ковалев Кирилл, кхьбераш керте латтача буровой коллектиеваш. Цар эггара хьалха рапорт деннад бурув тохара ворхӏ бетта план кхоачашъярах. Царех цхьайола коллективаш хӏана сентябрь бетта календарагӏа бурув тохаш я.

* * *

«Хӏара балха дийнахьа хьадер дукхагӏа хилийта!» яхача девизагӏа шерра социалистически яхь йоаржаьча Нохч - Гӏалгӏай «Респотребсоюза» чуйоагӏача Грозненски производственни комбината коллектив укх шера ше тӏайийца дехкараш тӏехкхоачашдеш хьайоагӏа. Дерригача технико - экономически хьокхамий ворхӏ бетта план тӏехкхоачашъярах рапорт дендар цо 27 июле. Цу денга кхачалехьа паччахьалкхен планал совгӏа арахйийна тайп-тайпара продукци 30 эзар совгӏа сома маьха хилар. Ворхӏ бетта заданел совгӏа маькала яьккхар 450 эзар сом мах бола продукци яр. Бутт чаккхбала юкъедисача денoшка кхы а ворхӏ бетта планал совгӏа ара а хийца цар маькала йоаккхаргъя итташ эзарий сомий маьха товарий продукци.

Комбинатерча кхыча цеxий коллективашта хьокхам теладаш хьабоагӏа укх шера Ханукаев Михаили Дукаев Сайт-Селими керте латтача колбасни хӏамаш тегачен шин цеха болхлой. Планал совгӏа продукци арахецара шоаш шера дӏайийна социалистически дехкараш хӏаналехьа толамца кхоачашдаьд цар.

В. КОСТОЕВ.

Грозненски радиотехнически завода цехашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха латташ хьайоагӏарех я Ильигова Анна Степановна керте латтача шолагӏча цеха коллектив. Цо ялх бетта план 101,7 процент кхоачаш а яь, планагӏа лаьрхӏачул совгӏа арахийцар ялх эзар сома маьха продукци. Шин производственни хьокхамаш денгара денга дикагӏа хулийташ июль бетта болх берах ворхӏ бетта план а хапал хьалха кхоачашъяьй цо.

Шоай дехкараш даим цӏена кхоачашдеш, хьаьча продукцега юкъе цхьаккха тайпа брак ца нийсйоалийташ хьинаре къахьегаш бола болхлой итташ ба укхаза. Царех я радиоаппаратура регулировщица, коммунистически къахьегама ударник Бойцова Валентина. Цхьаккха смена дӏаяхийтац цо шин норма 120—125 процент кхоачаш ца еш.

СУРТАШ ТӀА: продукци хьаеш ба шолагӏча цеха болхлой; шолагӏча сурта тӏа я регулировщица В. Бойцова.

З. БАТЧАЕВА суртакх.

28 июле Москве хьайиӏлар ВЦСПС пленум. Цига лайигӏар СССР профессиональни союзий аргӏанара XVII съезд гулъярах ВЦСПС председатела А. И. Шибаева лаьча докладага. Пленума сацам бир 1982 шера 16 марта Москве профсоюзий XVII съезд гулъе аьнна.

ЛОАРХӀАМЕ ДЕШАШ ДИЙЦАР

Съезде дувца оттаду укх лохера дешаш: ВЦСПС балхах йола отчети КПСС XXVI съезда решенешка хьежжа СССР профессиональни союзий дехкараш, Центральни ревизионни комиссе отчет. Профессиональни союзий Ерригсоюзни Центральни совет харжар. Центральни ревизионни комисси харжар.

Хургйола профсоюзий съезд чакхъяргья, белгалдир А. И. Шибаева, парте XXVI съезда исторически решенеша тӏа-тӏа дукхагӏа воздействи а еш мехка деррига общественно - политически вахар дегӏадоагӏача хапа. Цо дӏадехарашка хьежжа профсоюзни организацешка кӏоргген масса оагӏорахьарен дувца деза профсоюзий хӏара советски ниtитетен балха стилаха пох хьахутарехи, отта а яь чакхъяха ела цар къахьегама коллективашка беча балха формаш методаш дӏахо эргайоахаш тоаяра, боахамек, социальни, культурни дешаш къестадеча инициатива дегӏайоалаяра тӏаерзаяь мероприятеш.

Пленуме дакъа тиьцарача дийцар общественни рузма кхом беш хьожачари, материальни, доагора - энергетически ресурсаш кхоарак дикагӏа пайда эцарах тӏехьара дерригача халкъа болам боаржабеча профсоюзни организацей лоархӏам айбара наькъаш.

Пленуме дийцар боахама доал миштa ду, цох хьахулар фуд, материальни ресурсаш дӏа миштa ухийт, социалистически дехкараш, встречни планаш кхоачаш миштa ю къахьегамхошка хаддаза дӏадовзийта дезилга, болхлой собранешка боахама, инженерно - технически служби кулгалхой отчеташ увттае езилга.

(ТАСС).

НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АВТОНОМИИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ГЕРБА ХЬАКЪЕХЬАРА ПОЛОЖЕНИ ЧӀОАГӀЪЯРАХ ДОЛА

Нохч-Гӏалгӏай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Нохч-Гӏалгӏай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо **сацам бу:**

Нохч-Гӏалгӏай Автономии Советски Социалистически Республика Паччахьалкхен герба хьакъёхьара Положени чӏоагӏъе.

Нохч-Гӏалгӏай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-Гӏалгӏай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный.
1981 шу, 24 июль.

Нохч-Гӏалгӏай Автономии Советски Социалистически Республика Паччахьалкхен герба хьакъехьара

ПОЛОЖЕНИ

1. Нохч - Гӏалгӏай Автономии Советски Социалистически Республика Паччахьалкхен герб РСФСР Паччахьалкхен герб я, Нохч - Гӏалгӏай АССР Конституце 157-ча статьяга хьежжа, цӏеча фона тӏа маьлха эӏаналашка эрсий меттала «РСФСР», эрсий, нохчий, гӏалгӏай меттала «Масса а мехкий пролетареш, вӏашагӏкхетал!» яха йоазув а «РСФСР» яхача йоазона кӏал кхы тӏа эӏамагӏа долча эланашца эрсий, нохчий, гӏалгӏай меттала йоазь «Нохч-Гӏалгӏай АССР» яха дешаши гӏадола кӏи канаш гонахьа латтача марсен жӏовнен сурт. Герба тӏа лакхехьа — йхи са бола седкъа.

Тайп - тайпара бесаш долча Нохч - Гӏалгӏай Автономии Советски Социалистически Республика Паччахьалкхен герба марси жӏови, малхи канаши дошо да; седкъа гонахьа дошо оӏи а дьякха цӏе да.

2. Нохч - Гӏалгӏай Автономии Советски Социалистически Республика Паччахьалкхен герба сурт хул:

1) Нохч - Гӏалгӏай АССР Лакхехьарча Совета, Нохч-Гӏалгӏай АССР Лакхехьарча Совета Президиума, Нохч-Гӏалгӏай АССР Министрий Совета, Нохч - Гӏалгӏай АССР министерствайи паччахьалкхен комитетийи, Нохч - Гӏалгӏай АССР Министрий Совета кара йолча кхыча органий эданеш тӏа, Нохч - Гӏалгӏай АССР халкъа тӏахьожама Комитета, Нохч - Гӏалгӏай АССР Лакхехьарча Суда эданеш тӏа, Нохч - Гӏалгӏай АССР халкъа депутатий моттигашкарча Советий исполнительни комитетий эданеш тӏа, халкъа тӏахьожама комитетий эданеш тӏа (вывескаш тӏа);

2) Нохч - Гӏалгӏай АССР Лакхехьарча Совета сесси, Нохч - Гӏалгӏай АССР Лакхехьарча Совета Президиума, Нохч - Гӏалгӏай АССР Министрий Совета заседанеш, Нохч - Гӏалгӏай АССР халкъа депутатий моттигашкарча Советий сессеш еча залашка, Нохч - Гӏалгӏай АССР Лакхехьарча Суда судебни заседаней залашка, хӏаьта иштта бер деран саг йоалаяран торжественни регистраци еча цӏенашка;

3) Нохч - Гӏалгӏай АССР Лакхехьарча Совета, Нохч-Гӏалгӏай АССР Лакхехьарча Совета Президиума, Нохч-Гӏалгӏай АССР Министрий Совета, Нохч-Гӏалгӏай АССР министерствайи паччахьалкхен комитетийи, Нохч-Гӏалгӏай АССР Министрий Совета кара йолча кхыча органий, Нохч - Гӏалгӏай АССР халкъа тӏахьожама Комитета, Нохч - Гӏалгӏай АССР Лакхехьарча Суда, Нохч - Гӏалгӏай АССР халкъа депутатий моттигашкарча Советий исполнительни комитетий, халкъа тӏахьожама комитетий, хӏаьта иштта ССР Союза, РСФСР, Нохч - Гӏалгӏай АССР законодательствагӏа документий печаташ тӏеи бланкаш тӏеи герба сурт хилийта бокъо еннача республиканскии моттигаштен кара йолча предприятей, учрежденей, организацей документий печаташ тӏеи бланкаш тӏеи;

4) Нохч - Гӏалгӏай АССР Лакхехьарча Совета, Нохч-Гӏалгӏай АССР Лакхехьарча Совета Президиума, Нохч-Гӏалгӏай АССР Министрий Совета официальни изданеш тӏа.

Нохч - Гӏалгӏай АССР законодательствагӏа кхы тайпа моттигаш нийсъялийта йиш я Нохч - Гӏалгӏай Автономии Советски Социалистически Паччахьалкхен герба сурт тӏадиллана дардоацаш.

3. Нохч - Гӏалгӏай Автономии Советски Социалистически Республика Паччахьалкхен герба сурт цун боарамаш моллагӏча тайпара дале а укх Положенеца хьакъехкха тайп - тайпара бесаш дара е Ӏаьржа кӏай дар долчча тайпара нийса хила деза.

4. Ер Положени лелаяра правилаш Нохч - Гӏалгӏай АССР Министрий Совето арахецаш я.

Нохч - Гӏалгӏай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

Росси: дегӏаахара лагӏаш

РСФСР ЦСУ хоам

Российски Федераци къахьегамхоша, КПСС XXVI съезда решенеш вахаре чаккхйоахаш, цхьайтталагӏча пятилетка хьалхарча шера заданеш толамe кхоачашъяра тӏехьа лелаеча Ерригсоюзни социалистически яхьа юкъе а баха, Ӏалашдаьд 1981 шера хьалхарча ах шера республика экономически а социальни а дӏахо дегӏайоагӏилга. Цох дувц РСФСР ЦСУ хоамо.

Промышленносте продукци арахецарен къахьегама овсарле айярен ах шера план кхоачашъяьй.

Дӏадахача шера цу ханаца нийсдича продукци 2,9 процент дукхагӏа хьаьй. Къахьегама овсарле 2,8 процент айеннай, цун чотагӏа арахийцай тӏаккхийттача продукцех 97 процент. Промышленни продукцега дӏадохийтар лохдаьд, пайда дукхагӏа баьб. Промышленноста дукхача доакъой балха технико-экономически хьокхамаш дикагӏа хиннад, арахецача продукце дикал айеннай.

Цунца цхьана, белгалду РСФСР ЦСУ хоама тӏа, цхьайолча производственни объединенеши предприятеши кхоачашъяьац продукци арахецара, къахьегама овсарле айяра, продукцега дӏадодар лохдара, пайда бара, керда техникеи технологии юкъейоалаяра шоашта оттаяь заданеш.

Юрта боахаме къахьегараша дика вӏаштӏехьдаьхар бӏьестан кхачкара балхаш. РСФСР бӏарча хьанйцача 1981 шера хьувкъама дӏайийна юртбоахама культураш хӏанзе а лаьрхӏача 122,6 миллион гектар я. Массанахьа колхозашкеи совхозашкеи деш да дӏайийнача хӏамашта дe деза балхаш. Йол хьокхаши доакъараш кийчдеш латт. Ка бола ялаташ чуэцаш да.

Юкъара пайда эцача транспорта дерригача тайпаша дӏа-юха дихьаь мовхьаш 2,2 триллион тонно-километр а да, 1980 шера хьалхарча ах шерацa нийсдича 3 процент дукхагӏа а да.

1981 шера хьалхарча ах шера паччахьалкхен капитальни вложеней чотагӏа болх бе йолаялийтай 19 миллиард сома маьхa керттера фондаш, е 1980 шера цу ханарчул 5 процент дукхагӏа.

Республика халкъа боахамга дӏаяхийта паччахьалкхен капитальни вложенеш 34 миллиард сом, е 1980 шера хьалхарча ах шерарчул 4 процент дукхагӏа я.

РСФСР халкъа боахаме юкъера лаьрхӏача ах шера къахьегаш 65,7 миллион болхлои гӏуллакхера сага вар. Дӏадахача шера хьалхарча ах шерапа нийсдича 0,7 миллион, е 1,1 процент дукхагӏа хилар.

Паччахьалкхени жилищно-гӏишлоний кооперацея средствай чотагӏа хьал а яь дӏаеннай 317 эзар дика кийчъяь 15,8 миллион квадратни метр йола квартира. Цул совгӏа дукха квартираш шоай доалахьара цӏеноши хьалдаьд колхозашеи бахача нахеи шоай ахчаxи паччахьалкхен кредита чотагӏи.

1981 шера 1 июле РСФСР вахаш 139,5 миллион саг вар.

(ТАСС).

ЯЛАТ ЧУЭЦАРА БЮЛЛЕТЕНЬ

(ЧУЭЦА ДЕЗАЧОХ ПРОЦЕНТАШ)
29 июль хьатӏакхоачаш

Районаш	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Шалински	86	268	9
Наурски	100	167	31
Гудермесски	100	138	53
Шелковской	100	119	19
Грозненски	100	121	38
Сунженски	100	139	17
Ачхой-Мартановски	85	145	28
Урус-Мартановски	95	111	14
Надтеречни	99	86	12
Назрановски	78	115	21
Малгобекски	89	40	1
Ведевски	76	—	—
Ножай-Юртовски	89	—	—
Советски	75	—	—

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА ХОАМАШ

ПРАГА. Укх шера хьалхарча ах шера ЧССР халкъа боахам бӏарчча хьанйцача дика дегӏанхаб, йоах укхаза келатеха арабаьннача ЧССР федеральни статистически управлени хоама тӏа. Промышленни продукци ялх бетта 1,8 процент тӏакхийттай дӏадахача шера цу ханаца нийсдича. Къахьегама овсарле 2 процент айеннай, бахача нахьа реальни доходаш кхитта 2 процент. Кхычарел сихагӏа дегӏаихай социа хьарча торговле оборот — из 8,5 процент дукхагӏа хиннай.

ВЕНА. Малхбузен Европерча машара тӏехьарча болама тӏа-тӏа юкъеух хьанкъал доацаш герзаш хьаделга сихдара, тӏехха лаьрхӏа расходаш дукхагӏа яра, дукха нах боабеча герзий керда тайпаш хьекхоллара духьала бола, тайп-тайпара политически уйлаш йола миллионаш керда нах, яхаш язду «Арбайтер цайтунг» яхача газета тӏа доал деча социартегара Къаман совета депутат волча профессора Э. Новотне.

(ТАСС).

ПАРТГРУППАШКА—ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

ДУВЦАР КОРТА А БОЛАШ ХИЛА ДЕЗА

Вознесенски газ чакхйоа-хачу завода управлене парт-группа отчетно-хоржамийн собрани йиллача хана дIа-йолаелаиэар. Цхьабола ком-мунисташ тIехьабаккха йиш йоацаш болх бар тха, кхечи бахьанаш а доахаш, собране бахка гайра. Коммунисташ-та юкъе партийни дисциплина хила еззача бесса лакха ца хилара цхьа белгало яр из.

...Отчетни доклад йир партгрупорго Л. Ерохинас. Цо дIалаьца ха эррига а шин минут совгIа мара яцар. Партгрупо шера малагIа болх баьб, малагIа пробле-маш къестаяьй дувцаизар докладчино.

ХIаьта уж проблемаш йоа-цаш хиннай-хьогI заводе? Мадарра аьлча, дукха да за-воде кхоачамбоацараш, цIен-хаштта къостаде дезаш дешаш. Хоьш ма хиллара заводо-управлене партийни группа коллектива тIум я, беррига а массово-политически а кхе-тама а болх чакхбоаха центр я из. Укхаза бе болх геттара дукха болга массанена а хов. Партгрупорга дневника тIа хьенача гу яраш санна лоар-хIайе дола дешаш дувца де-заш дининга: «Къахьетама а производственни а дисцип-лина», «Профсоюза завод-ской комитета болх», «Гойта-ра агитаце лоархIам». Ишт-та партгруппа собранешка ладийгIад завода директоро И. В. Максимова, завкома председателa В. Н. Птухина, кхыча коммунисташа еча от-четашка.

Цхьабакъда, партийни группа собранешка тIайдаь соцамаш вахаре мишта кхоа-чашдора ха йиш яцар парт-групорго яьча отчетни док-лада тIара. Цох лаьца дош аланзар собране къамаьл даьча коммуниста а.

Къамаьл даьча коммунис-таша дийцар цхьа корта а болаш дош дацар. Масала, шоаш къамаьл деш завкома председатела В. Н. Птухина, завода керттерча инженера Г. Б. Ногаевске завода снаб-женцийн балхах лаьца дийцар. Белгалдаьккхар завода сто-лове во болх белга. Матери-альни Iалашо ярах тийша ду-кхв да. Из дувца дезац яхац аз. Цунна цхьаьв завода керттерча инженера къоаста-де дезаш а ший функцио-нальни декхараш, ший проб-лемаш я. Цхьабакъда, цар дувцанзар шоашкара даьнна тIалаташ, дийна дисараш. Къычарех беза баккха гIер-тар уж.

Отчетно-хоржамийн собране хIара коммунисто мах бе бе-зар партгрупо шера баьча балха. Дувца дезар хIаране болх мишта бу, уставо дIа-дехар мишта кхоачашду. Гу-чадаха дезар производстве дола кхоачамбоацараш, уж дIадахара хоадам болла предложенеш яла езар.

Укх отчетно-хоржамийн собране цIенхаштта дувцан-зар даьрех дийза дисарен. Собрани чехка йистеьлар. ТIайца соцам а бацар ком-мунисташ дукха декхарийла беш.

Цхьанех а бехк ца боак-кхаш, цхьаккха а хьоа ца веш чакхъьлар собрани. Массава раьза а волаш дIа-къаьстар гулбеннараш.

ХIаьта дувца дезаш дукха дар. ХIанэ а кIезигдеина дац балхара нах дIабувлилга, тоьбе безаш ба профсоюза заводской комитета болх. ДикагIа хила еза гойтара аги-таци.

Вознесенски геайоахачIа заводо хIара шера плаповн ваданеш кхоачайой а, кхы дуких а овсаретIа болх бе йиш йолаш я. ЦхьайтталагIча пятилетке заводе йолча ерри-тача торонех бизза пайда эца безв. Цу гIулакха уйла е еза заводоуправлене партийни группо а партгрупоргалла хьо а хоржача. Л. Ерохи-нас а.

Т. ФЕДОСЕЕВА.

ПАРТГРУПОРГО ШИЙГАРА МАСАЛ ГОЙТ

Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхо-за № 3 йолча шурий товар-ни ферме болх беш бола ком-мунисташ безаш а лоархIаш а нах ба. Цу партийни груп-па нулгалдеш я йокхагIйола доярка Акиева Аьсет.

Хьалха а яр ферме партий-ни группа. Аьсет партгрупор-галла харжалехьа а толамс болх беш хьайоагIер из. ХIа-ра Iаттагара кхо эзар кило-грамм шура яьхха тIахьехаш бола Шелковской района хьайбаш леладерий болам эг-гара хьалха хьаллаьцарех бор ферма партгруппа комму-нисташ. Цу хана шоаш тIа-йнца хиина социалистически декхараш толамца кхоачаш-дир цар — хIара Iаттагара 3017 килограмм шура яьк-кхар. Цу фермерча доярка Астамирова Аьсета районе эггара лакхагIа бола хьокхам бар — хIара Iаттагара 5100 килограмм шура. Цул дукха тIехьа ца юсаш къахьегаш яр Э. Хаматова а. Кхы а дукха дика гIулакхаш да цу партгруппана карагIдаьн-на. Уж хIанэ ферма ерригача коллектива балхах къоастаде йиш яц.

Цу хана партгруппана керте лаьтта коммунист балхара дIаваланза ца воалаш балха-ра мукъаваьлар. Из дIаво-даш отчеташи выбораши ю ха хьатIаэтта яцар. Партий-ни декхар хьана тIадуллар-гдар-хьогI аьнна коммунисташ шоайла дагабаьлар. Ма-дар-ра аьлча ферме волча 4 ком-мунистех хIаране толамаш бергбар из болх. ХIаьта а массанена а бакъахьа хий-тар къона коммунист Акиева Аьсет партгруппана керте эттача. Колхоза парткома а нийса лаьрхIар коммунис-ташта хетар.

Къахьегама тIера, курал-сонтал йоацаш нахаца беза-ме, партгруппана нулгалде цул дикагIа вола коммунист лаха хала хургдар. ЦаI санна массана а раьза а волаш, соцадир Аьсет партгрупор-галла хоржилга.

— Керда декхар кхоачаш-де со дIамнште йолаллар яхий Iа? — хет цо. Эггара хьалха план оттайир. Мукъа ха йолча хана беррига а ком-мунисташ вIашагI а кхийтта дийцар лоархIаме да аьнна тхоаща хета дешаш, уж пла-на юкъедихьар. Вахаро хьа-хьокхарга хьежжа план хувцар, керда дар IотIато-хар. Хьалхарча собране хIа-ра коммунисто де дезар бел-галдаьккхар, хIаранена пар-тийни декхар тIадиллар. Оада массане а кхетадора уставо дIадехаш лар — хIа-ранена партийни декхар тIа-дулилга — кхоачаждеш ца хилча болх дIагIоргбоацилга. Цу гIуланко коммуниста дис-циплина чIоагIъю, парте боа-царашцара бувзам айхагIа хулийт. Зоотехника Чинтаев Ризвана тIадиллар социалис-тически яхь вIаштIехьйоак-кхилга. ХIара денна къахье-гама листокаш, «молнеш», хIара доярка, скотника беш йола болх хьахьоккхилга цун декхар дар. Доярнана Аста-мирова Аьсета тIадиллар ферме санитарни хьал миш-та да хьожилга. Ферме цо болх бу дукха ха я, къахье-гама хьалха латт, дерриге а лостам болаш леладу. Хьай-баш леладеча цIена хулилга цо дикагIа Iалащдереда.

Техника - осеменатора По-мидно Петр Семеновича кол-хозе болх бу дукха ха я. Из ферма хинна а ца Iеш, кол-хоза а ветеран ва. Комму-ниста Помиднана тIадилла декхар массаза цаI да — хьехамча. МоллагIа дош къоастадеча массаза а юкъе хул дукхача шерашка парте мутIарашка вола Петр Семе-нович. Концентратех дикагIа пайда мишта ецаргба, хьал-хара баьцдара доакъар хьа-кха мичара доладергда, бех-ке волчох бекк мишта баккха беза е къахьегама хьалха латтар мишта хоаставе веза цунна дикагIа хов.

Партгрупо сона тIадилла декхар да, йоах Аьсета, технологически производ-ственни дисциплинага хьо-жилга. Ше мадарра аьлча, эггара аттагIа дола гIулакх да сога кхаьчар. Доаркаш ший ханнахьа балхе хьаух, къахьегама дисциплина тол-хаеш а сег вац. Цхьайолча хана кIезиг-дукха лоpaагIа боалаш хул керда баьяка-раш. ТIехьагIа уж а кхет ферме оттаь порядок телхас йиш йоацилгах.

Асета мадувццара сел ат-та дац цо шийна тIаийца гIу-лакх а ерригача партгруппа болх а. Масала, Аьсети бо-къо яц, ше доярка хилараx тарра, шийй новкъосташа йоакнхачул кIезигагIа шура яккха. Цун къахьегама хьо-кхамаш юкхрел лаккагIа хила деза, цо шийгара масал а гойташ болх бе беза. ХIаь-та из атта гIулакх дац. То-лам баккхара дукхача ше-рашка къахьега деза.

Таханарча дийнахьа фер-ме хинна а ца Iеш, ерригача колхозе а тIех да хьинар доача доярка хьоккхамаш. Денни бусси лаьрхIача цо хIара Iаттагара 18 кило-грамм шура йоаних, хIаьта ферме йоаьнхар юкъера лаьрхIача ах кIезигагIа я.

ЦIаьхха, дага а доацаш баьнна толам бац из. 1979 шу долалуш Аьсета лeладе духхьашха дахкаш дола 23 шинар хьанйцар. ТIайироза нарна гIулаих деш хилар из: ма хулла дикагIа кхоабар, ший хан-ханнахьа деттар, шу-ра дукхагIа лургйолаш тайп-тайпара способаш лелайора. Дукха халонаш ла езаш гIу-лакх да шинарех етт а бaь дIаоттабелга.

Аьсета хьийга къа зехьа ца дайнилга дукха ха ялале-хьа гучадаьлар. Шу далале-хьа хIара Iаттагара 2850 ки-лограмм шура яьккхар цо. Из котало яр. Цхьабакъда, опыт йола доярка цу тIа са-ца безам болаш яцар. Цо кхетадора ше нийсача наькъ тIа йолга, хIара Iаттагара кхы а дукхагIа шура яккха гIертар. Цу гIулакха хьинар лаьгI ца доллйташ болх бе безар.

Колхоза хьайбаш леладе-чарна хала Iи а бIаьсти а яр чакхъьлышар. Доакъар тоъаш дацар. ХIаьта а Аьсета хьо-кхам лакха бар. Укх шера аьхки доярнас баьча балхах массева а пецаьлар. Июнь бетта цо хIара Iаттагара 477 килограмм шура лыккхар.

ХIана партийни группа кулгалхоче шийна хьалхаш-ха доахий декхараш уттаду. Цо укх шера ше лела-беча хIара Iаттагара 4 эзар килограмм шура яккха лерхI.

— Сай аьттув баргба аьн-на хет сона, — аьлар Акие-вас. Шу дIадолалуча хана иштта дукха шура яккха лер-хIаш яцар со. Ах шера бавь-ча балхах баьннача толамо иштта лаккача хьокхамга кхачара догдоахийт.

Аз къамаьл дир ферма за-ведующеца Ичиев Гамазана-ца, кхыча хьайбаш леладе-раша. Уж берригаш а Акие-ва беча балхах доккхал деш, ма лоархIаш ба. Масала, Ичиева аьлар: «Са дикагIа йола гIонча я Аьсет. Массаза а новкъостал де кийча я из. Ханага диллача къона яле а, цунгара хьажа мегаргдолаш дукха да». Аьсет а я ший новкъостий лоархIаш, цар сий деш.

— Чанаев Жабраил, Хам-затов Зия, Зубков Алек-сандр, Чеботаев Александр, Оздоев Хьвимд санна бола [illegible]

[illegible]

КПСС Нохч-ГIалгIайн обко-ма бюро, Министрий Сове-то, облсовпрофо, ВЛКСМ обкомо 1980 — 1981 шера [illegible]

А. ЗИМАРИН.

САГИ ЦУН ГIУЛАКХАШИ

Буровой оборудованена ре-монт ечар болх бовза безам болаш цехе гIолла тхо чакх-доалаш «Грознефтегеофизи-ка» треста парткома секрета-ра вов. Карнаухов Юрий Пет-ровича аьлар:

— Вайзача бакъахьа ра ер новкъост а — треста вок-кхагIвола инженер Крамарь Алексей Яковлевич. Дукха беркат даьннад геофизикашта цун говзача кулгех.

«Зил» яхача йоккхача ав-томашина говахьа гулбеннача болхлошта юкъе вар Алексей Яковлевич. Машина тIа латта буровой оборудовани вIа-шагIйоаккхаш боахкар уж. Болхлой санна мехкдаьтташа яьккха спецовка а гIаьохаш вар инженер.

Фу деш доахи шо, аьнна хаьттача А. Я. Крамара аьлар:

— Аренаш тохкаш дола-чарга тхоашта сардамаш ца дахийта. БIаьхача малха е делхача доагIана кIал маши-но болх ца беш висача хьан хов фу дагадох а? Тхо санна тховна кIал мичаб уж.

НОВКЪОСТА ХЬОКХАМ ТЕЛАР

«Чечингсельстрой» треста автотранспортни контора шоллагIча класса водитель ва Мовлатов Вахид Зелимхано-вич. Кхо шу совгIа ха мара яц цо укхаза къахьега. Цу юкъа дукиханешта дIайлаьй цун цIи.

Шийца ирицек а йолаш йолча «КамАЗ» яхача мар-кагIа йолча автомобила тIа болх беш ва Мовлатов Вахид. Цхьаккха бутт дIабахийтан цо оттаьча нормал совгIа яаь е пхиъ рейс ца ец. Цун керт-тера бахьан да ше тIаволча автомобила цо дика доал деш хилар. Балха ди чакхдаьлча цIавака сиха хилац Вахид, цо дика кхетаду хIана ше аIами-га яь а мело йича кхоана ханнахьа балха ара ца вол-лаш, балха ха зехьа йоасрг-хилар. Цудухьа сменагIа бо-ла болх чакхбаьлча е еза за-правка яь, тоха дезача кулг теха, боьконца кийтъяь дIа-оттаю Вахида ше тIавола ав-томобиль. ХIаналехьа бархI бетта задани кхоачаш а яь, сентябрь бетта календарагIа къахьегаш ва Вахид Зелим-ханович.

Балха тIа атто лехачарех вац из. Даим яхье хьалха-латтараш нийсвала гIер-таш хул из. Укх тIехьарча шин шера Вахида социали-стически яхь лелаю автотран-спортни конторе эггара дика-гIа лоархIаши башха-дика то-ламаш дахарна гIорваьннеш волча къахьегама ветеранца Харковский Николайца. Хьалхарча юкъа Харковский Николайца нийсвала магацар Вахида. Массеж бутт баьлча ший новкъоста нийсса къа-хьегама толамаш даха вола-велар из. ХIанэ дукхагIйолча хана яхье хьалха латташ вар Вахид ва.

ХIана укх сахьате вай рес-публике хьалъеш йолча гIиш-лонех эггара лоархIамегIа ярех цаI я Шалински брой-лерни фабрика. Из лоархIа-ме гIишло хьалъеча эшаш йо-за гIишлон материалаш дIа-тIаувзара толашагIбола води-телаш къоастабе беза яха дош хьалхашка эттар автотранс-портни контора кулгалхошта. Массане а эггара хьалхарчар-ца цIи яьккхар Мовлатов Ва-хида. Шийх дар беина тешам боа ца беш, хьинаре къахье-гаш хьавоагIа из. Бетта от-тальча нормал дукхагIа ят-[illegible]

Б. ХОСТОЕВ.

МАСТЕРА ГОВЗА КУЛГАШ

«Изобретательни рационализаторски хьукхача ...а Iилма-технически творчество дIахо дегIайоала-...ра ма йогга гIо де, Iилма-технически прогресс сихъ-ечара Iилма-технически общественни лоархIам чIоагI-бе», аьнна белгалдаьккхад «1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически со-циальни дегIайоаларах» долча Керттерча доста-маш тIа.

Къаьнача буровика яхий дар кхетаде йиш йолаш дар. Хаоттам мичча бесса бале а, геофизикаш бIарччача ахкан ара хул. Хозахста алац царех мехкдаьттахой бIаргаш а лер-гаш а да, аьле. Тахан цхьак-кха а скважина бурув тоха болалургбац мехкдаьтта доа-кхараш геофизикаша струк-турни карта а оттадаь, мех-даьтта мичара лехача бакъа-хьа да ца аьлча. Цхьабакъ-да, Алексей Яковлевича дага-йоагIа кхыйола ханаш а.

Ткъа итт шу хьалха, Гроз-ненски мехкдаьтта техникум чакхъяьккхачул тIехьагIа бу-ровой мастер а волаш дIабо-лабир цо ший болх. Хала ше-раш дар уж. ТIом чакхбаьн-на дукха ха яцар. Фашисташа бохабаь мохк юхаметтаотта-бе безаш бар. ЧIогIа эшар мехкдаьтта, бензин, тайп-тай-пара даьтташ. Тоъаш яцар машинаш, буровой оборудо-вани. Цу шерашка мехкдаьт-тахой дукха тешаш а бацар геофизикаша беча балхах. Шоашта бакъахьа хеташ йо-ла участок хьа а къоастайнй, скважинаш яха оьттар. Iил-ман лард а йолаш ца беча балхах дукха гIалаташ дув-лар. Бурув теха дийлча гу-чадоалар лаьттан кIал мехк-даьтта доацилга. Иштта бер-рига болх зехьа боаш мот-тигаш хулар.

— ХIанз гIулакх хувца-деннад, — йоах Алексей Яковлевича. ДIахьажал укх нна болча машинашка. Царех хIаране а цхьан сахьата 25 шпур йоаккх. ХIаьта а кхы овсарегIа хилча бакъахьа бар болх.

«Грознефтегеофизика» тре-ста кулгалхоша опыт йолча рационализатора хьалхашка оттадаь декхар дар промыш-ленносто арахецача буровой машинашта тIалатта мачташ лохъелга. Уж сов лакха хи-лар бахьан долаш машинаш шаьра йоацача моттиге тIа-нийсъелча хийцад хIайохали-цар. Из декхар кхоачашдаь Iаизар А. Я. Крамарь. Цо хьаьча нердача конструвцех йола оборудовании тIаоттаьча машино диазза овсарегIа бу болх, цхьан сахьата цо 100 шпур йоаккх.

Цох а тоъам баь Iе безам болаш вац рационализатор, хIанз а чоалхане я буровой оборудоване конструкци, — йоах цо. Цул совгIа шпураш йоахача буровой машина тIа болх беш ши саг а ва — ма-стери шин гIончей. Машина кабина чу вагIача цхьан саго ерригa а процесс кхоачашъ-ергйолаш болх вIаштIехьбан-кха гIерташ тахан къахьегаш ва из.

Де лерхIаш дукха ца. ХIанз геофизикаша аьхки ма-ра болх бац. Цун безам ба бIарччача шера хаддаза болх бергболаш буровой обо-рудоване конструкци хувца. Дукха къахьега дезаш гIу-лакх ди из, хIаьта а пхийтта совгIа рационализаторски предложени еннача говзанча ше лерхIар кхоачашде ка-рагIдаргда аьнна хет.

А. Я. Крамарь опыт йола инженер а хинна ше дIаэтта-чул тIехьагIа дагалувц болх дIаболабеча хана шийна ул-лув хинна боккхагIа бола нов-къостий. Уж ба буровой ма-стераш М. П. Чумаков, В. М. Иванов. Дукхача шерашка цхьана болх баьб цар, къоне-ча буровика ца ховр хьийхад, халонех ца къехка Iомаваье, буровикий балхах чам болий-таб.

ХIанз Алексей Яковлеви-ше а ва хьехамча, къона бу-ровикаш хьалхехеш. «Гроз-нефть» яхача объединене де-шара комбината курсашка деша багIачарна цо хьех бу-ровой оборудовании инстру-менти.

Нохч-ГIалгIайчен геофи-зикаша болх бу ерригa Къул-баседа-Кавказе. — Царна юкъе кIезига бац опыт йолча буровико, рационализаторо ший говзал дIаенна кайъабаь-хараш.

М.-В. ЦИЦКИЕВ.

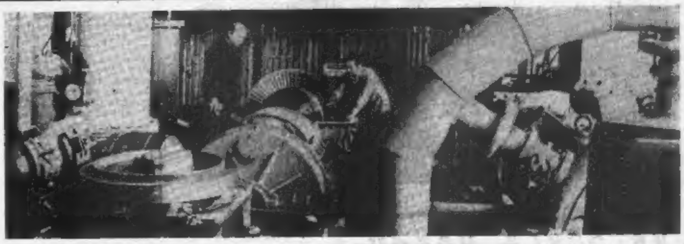

ЛЕНИНГРАД. «И. И. Ползунова цIерагIа Цент-ральни котлотурбинни ин-ститут» яха Iилма-производ-ственна объединене «1981 — 1985 шерашка а 1990 ше-рага кхаччалца а СССР эко-номически социальни де-гIайоалаяра керттерча доста-машна» дIахо дегIайоалае лаьрхIа йола Экибастузски ГРЭСа Канско-Ачински кIор боакиха бассейнаш хьалъе-ча дакъа ловцаш хинарех я. Объединене коллективо хьаю энергоблокаш, доагора уста-новкаш, турбинаш, парогене-ратораш.

СУРТА ТIА: Канско-Ачински Павлодар-Экибас-тузски энергетически комп-лексашка болх байтара лаьр-хIа йоли керди техника тох-каш йолча вибраце лаборато-ре.

М. БЛОХИНА сурт. ТАСС фотохроника.

КПСС XXVI СЪЕЗДА РЕШЕНЕШ КХОАЧАШЪЕ!

ЦХЬАЙТТАЛАГIЧА ПЯТИЛЕТКЕ АВТОМОБИЛАШ ХЬАЯР

Москвана юкъе, СССР автомобильни промышленно-ста Министерство да тхо, 300 гаргга йолча завода балха кулгалдеш йола штаб я из. Соца къамаьл дер ва мини-стра заместитель Коломни-ков Валентин Петрович. Ший 50 шера цо бIаьха вахара никъ баьб: институт йисте-яьккхача цеха мастер, на-чальник, завода директор, юкхера а «Автомосквич» яха-ча производственни объедин-нене генеральни директор во-лаш болх баьб цо. Министра заместителга са хьалхара хаттар дар:

— «1981—1985 шераш-кеи 1990 шерага кхаччалца йолча ханен СССР экономи-чески социальни дегIайоа-лаяра керттерча достамаш тIа» оттадаьд автомобилий парка структура эргальнха тоаяра, кулгарча боккха мухь яхухьача машиний удельни дозал лакхдара де-кхар. Из декхар мишта кхоа-чашде лерхI?

— Из декхар керттера кхоачашде дезар проектни низ 150.000 грузовики 250.000 дизельни мотори бо-ла заводий Камски комплекс я. Арахецарашта пхе шера тIаккхетача грузовикех 90 процентал совгIа яраш хьа-ергья КамАЗ-о. «КамАЗ-аш-та», шоана хоаш ма хиллара, прицепаш ах прицепаш эш. Уж дукхагIа арахецаргья лаьрхIа йолча заводашка. Цул совгIа, Нижнекамске хьальньй шин модела тяже-ловозаш хьаеш йола завод — гIишлош юн промышленни итт тонн мухь кхухьа «КамАЗ-511» яхараш а юр-та боахама эша кхаь оагIора-хьара кузов Iохецаш йола автопоездаш а ю предприяти.

Минcки автозаводе авто-поездаши Белорусски авто-заводе (г. Жодино) карьерни самосвалаши дукхагIа арахе-царгья. Карьерашка болх ба-ра хIанзе а арахецаш я 120 тоннага кхаччалца мухь хьоргбар.

Белорусски автозаводе дIа-яхача пятилетке хьалъеш яр капитальни гIишлош, хIанз а хьалъю уж. Цига оттаеш я вай ханара технологически оборудовани, масала, числовой программи хьожаш хургйола станокаш. Цар йиш хулийтаргья машинаш дикагIа хьае.

— Набережные Челны, Минск, Жодино — уж ди-зельни моторош йола автомо-билаш арахеца городаш ма дий. ТIаккха боккха мухь кхухьа машинаш дизельни доагорца болх бергболий хьа-ергья-кх хIаьта?

— Иштта да-кх из. Дукха ха я тхо дизельни доагор тIа даьнна. ДIа уйла елахь, ди-зельни доагор бензинал да-регIа ма дий. Двигатела мо-торесурсаш карбюраторни метора йолчул дукхагIа я. Из цIена экономически пайда ба. Бакъда, экологе гонахьара Iалам лорадара дешаш а ма дий теркалде дезаш. Токси-[illegible]

балдаш ду. Львовски заводе хьалъй дунси халкъашта юкъерча наьхкашка лела «ЛАЗ-4202» марка йола ав-тобус. Из а дизельца лелаш я.

Ярославски моторни завод 840 модель йола дизель ара-хеца йолаяла езаш я. Уж дукха двигателаш я, 8-негара 12-нега кхаччалца цилиндраш а йолаш, низага диллача цаI шоллагIчул эргаш а уж. Уж моторaш увтадергда «мехка керттера трактор» лерхIаш йолча «Кировец К-701» яха марка йолча ленинградски трактораш тIа а.

— КПСС XXVI съезде шун Министерствана крити-ка йир общественни город-ской транспорта модернизаци яра йоагIаш йола терно яц аьнна. ХIара денна иттаж миллионаш болча наха эшаш ма йий из. Цу хьакъехьа фу эргдар оаш?

— Критика нийса йир. Цига йийцар яр Московна юхера Лихински автобусни завод. Мехка дукхагIча даь-къе городской автобусаш лоаттаер я из. Укх гаргтерча хана завод эргеньккха тоаеш я, кердаа автобусаш арахеца а йолалургья.

— Автомобильни техника дукха лелаеш а хийнаб, ле-лаеш а ба юрта боахам. Бакъда, тIехьарча ханнахьа цигара ярш малагIа масвеш а санна йола автомобилаш хин-най. Уж лела езаш хул наь-къаш доацача а аьхан тIа а. Фу машин я дукха ха йоал-даш арахийца юртара грузо-вик?

Из ерригa чархаш дIатет-тараш а йолаш машин я. Цун кхирсис чIоагIа йоккха аь я, оттаьй шера профиль йо-ла чархаш. Кхай тIа гIолла сахьата шин километр никъ бергба цо, хIаьта шоссе тIа 75 километр. Из керда ма-шин хьергья Кутаисски за-водо.

Лаьрхха йолча машинех хIанз къамаьл доладенна до-лаш, хьоадергда вай мехк-даьттахоштен газовикаштен йола машинаш ергхилар а. Уж ергья Уральски автоза-водо.

— Легковой автомобилий конвейеро малагIа керда ма-шинаш ергья?

— Ерригача заводашка укх пятилетке продукци керда йоаккхаргья. Масала, «Вол-га ГАЗ-3102» яха марка йо-ла юкъерча класса керда мо-дель хьае нарерзеш я Горь-ковски автозавод. Тольятте конвейера тIера арахийцая «ВАЗ-2105» яха керда мо-дель йола машин.

Советски легковой автомо-билаш ека керда достамах къаьста ала безам ба са. Дукхьала сьалхашкара при-вод мара хургйоаца машинаш хьалххара арахеха кийчлуш да тхо. Цар тIехьашкарча чархаш тIа йоа кардан яц. Кардана кIалхара тоннель а хургьяц. Цо йиш хулийтаргья салон хозагIеш эргIатагIеш хьае. Из лоархIаме башхало я, бакъда, тертера-м яц. [illegible]

Эрхl Волжски, Московски,

Запорожски автозаводашка («Жигули», «Москвич», «За-порожец»).

— Дизельни моторош оттада-ра совгIа автомобилаш эко-логически цIена хилийтара фу де лерI?

— Дизельни моторош от-талешше а автопарк кхоачъ-яьча газаца болх бергболта я йоанхаргья. Двигателаша хIур беш бIехду фо цо 3—4-зза цIенагIа лоаттадергда. Кердача пятилетке дукха арахеца йолаергья баллони автомобилаш автобусаши.

Токсичность лоххьара кхы цхьаьккха нинъ а бахьа ергья электромобиль. Масала, Москве болх беш я Ереван-ски, Ульяновски, Рижски ав-тозаводий автофургоний кIий-лен тIа хьаль опытни маши-наш. Бакъда, уж хIанз экс-перименташ мара яц. Элек-тромобилаш кIезига я хIанз а.

ХIаьта, масала, «Озон» яха керда карбюратор отта-яра кхы цхьаьола конструк-торни, хуацамаш дари бахьан долаш кIезигагIа «хIур бе-льнний моллагIйола автомо-билаш а. Къаьстта аьлча, 1980 шера арахийцача маши-наш 45 процент кIезигагIа углерода окись араьвлийт пхи шу хьалха арахийца хин-нача машинаш ювлийтачул.

— Кхы малагIа декхараш да шун яхе шера кхоачашде дезараш?

— Аз ма дийцадий керт-тера заводаш эргальха тоае езаш хилараx. Бакъда, маши-наш хьаелга промышленно-ста кхыча доакъонех къаьста дегIадагIац. БоикъалдaрI аьл-ча, подшипникаш шоашта яь ца Iеш промышленноста кхы-ча доакъошта а хьаю оаха. ХIаьта машинаш хьаеш дола деррига доакъош дегIадарца дувзаденна кхыча тайпара йо-ла подшипникаш а эш. Пхе шера цар технически боарам лакхлургба, хIаьта из кхы а дикагIйола машинаши меха-низмаши хьаяра йола йиза кIийле я.

Кхы цхьаькха а да: дIа-яхача пятилетке автотрактор-ни электрооборудовани еш йола заводаш керда техника оттаеш эргальхар. Уж керда низалаш кердача пятилетке шерра болх беш хила деза. Цар йиш хулийтаргья авто-мобилаш, трактораш, юрта боахама машинаш лелаелга эргадаьккха тоаде.

— Вай наца заводаш, ав-томобилаш, станокаш. Уж ер-ригаш лелаер-м нах ма бий. Царна, хIара къаьсттача са-га дер фуд?

— Цхьа масал доаладерг-да аз. Камски комплекс хьалъейолаялехьа Набереж-ные Челне чхо бIаьн шовз-ткъе итт шера йолча хана бахаш хьаIайнараш 35 эзар саг мара вацар. ХIанз а вай ханара город я 350 эзар саг а вахаш. Из хиннад итт ше-ра! Завод хьаеше цхьан ханна хьалдир нах баха дук-ха цIенош, школаш, больни-цаш, берий учрежденеш, тор-[illegible]

Дмитрий САСОРОВ, АПН корреспондент.

ОАХА ЯЗДАЬЧУН ЛЕРАГIА

«ПАРТКОМО УРХАШ МЕЛЪЯЛИЙТАЙ»

Иштта корта болаш яр укх шера 2 июне «Сердало» газета тIа аральнна материал. Цу тIа дувцар Л. Н. Тол-стоя цIерагIча Нохч-ГIалгIайн паччахьал-кхен университета пар-тийни комитета балха юкъе нийслуча цIен-хашттарча кхоачам-боацарех.

Цу критически ста-тьях даьчох дувцаш ре-дакце хоам баьб парт-кома секретара М. М. Пархоменкое а парте Ленински райкома хьал-харча секретара П. Н. Громова а.

Масала, парте Ленин-ски райкома хьалхарча секретара хоам бу:

«1981 шера 11 июне статья йийцай Л. Н. Толстоя цIерагIча Нохч-ГIалгIайн паччахьал-кхен университета парт-кома заседане. Цига да-къа лаьцар КПСС Грозненски горкома орготдела заведующе Ю. В. Силонина.

КПСС Ленински рай-онни комитето белгал-доаккх, статья тIа юкъ-даш хинна фактий ду-кхагIча даькъе хинил-га. Партхомагеи ре-ктората дIахайтад студенташта а препо-давателашта а идейно-политически, нрав-ственни кхетам бала-ра болх, къахьегамен дешарен дисциплина чIоагIъелга кхоачам-боллаш ца леладелга.

ХIанз университета кулгалхой долаш дола кхоачамбоацараш дIа-дахара тIадерзадаь гIу-лакхаш чакхдоахаш ба.

1982 шера февраль бетта КПСС Ленински райкома агитацен про-пагандан отдела заседа-[illegible]

Пхи шу да тюменски лаьт-та Болгаре Халкъа Республи-ка болхлойи специалисташи къахьегаш бола. Советски гIишловхошца цхьана болх беш вежарашха болча мехка-ра баьхкараш даькъа ловцаш ба Малхбузеп СибарегIа мехкдаьттен газ йоаккха комплекс дегIайоалаеча, хьалъю керда городаши пред-приятеши. Болгарски гIиш-лонхой коллективо 150 мил-лион сом капитальни вложе-неш караерзаяьй, эксплуата-це дIаеннай 600 эзар квад-ратни метр квартираш.

Къахьегама дикача гIула-кхашца вIаши бувзам болаш я Владимир Григорьевич Бронийкова плотникий брига-ден Веселина Георгиева Ни-колова комплексни гIишлон-хой бригаден.

СУРТА ТIА: (хьалхарча плане) В. Г. Бронийкови (аьрдехьарзар) В. Г. Николо-ви Тюмене цхьа керда гIиш-ло хьалъеча гIишлонхой груп-паца цхьана.

И. САПОЖКОВА сурт. ТАСС фотохроника.

ГЕКТАРА ТIАРА — 500 ЦЕНТНЕР

Хьувкъам дакхбара чотагIа шекара свеклаш дукхагIо дхар цхьайтталагIча пятилетке керттера декхар долаш дус. Цунга бода никъ ба механизаци, мелиораци, химизаци яр. Чу оттадаь хьайбаш дорстадеча «Шалинский» совхоза шекара свеклай кха доккха да.

Масала, дIадахача шера уж дIайийра 450 гектара тIа. Царех хIаранс тIара 431 центнер чуера. Хаоттем моллагIча тайпара бале а хIара шера шекара свеклаш хьувкъаю оаха, уж пачхьалкхенга йохкара планаши социалистически декхараши дами тIехххоачашду. ИттлагIча пятилетке планагIа 35500 тонн йохка езача 84760 тонн еххар. Царех совхоза 245635 сом цIена пайда хилар, хIара цхьан центнерага дIадахар 3 соми 7 кепиги мара хилазар.

ЛерттIа агротехнических гIулакх дарца цхьана шекара свеклаш хьувкъаяра эшар фуд вьлча, из да наьха къахьегам лерттIа вIаштIехьбанкхар. Совхоза хьалхарча отделене 250 гектара тIеи шоллагIча — 300 гектара тIея лелаю свеклаш. Цу отделенешка вIашагIъеллай 450 саг чувоагIа 7 звено. Царна сипай мел эшаш йола техника. Къаьстта чIоагIа теркам тIабохийт оала свеклаш сихагIа чуийца яхара. Цу хана мамогга дикагIа пайда эц совхоза технически организационни торонех.

Тха совхозе хьалххийннаб шекара свеклаш хьувкъаяра боккхий говзанчаш. Масала, царех я звеньевая С. Энглясова — ЦIеча Байракха орден лелаер, КПСС член, совхоза партнома а КПСС райкома а член. 73 гектарах хIаране тIара 553 центнер чуера цо совхка. Иштта дика болх бу цунна уллув къахьегача звеньевойс Х. Энглясова. ХIаьта укх шера «Знак Почета» яха орден еннача звеньеваяс М. Багаловас 57 гектарах хIаране тIара 488 центнер чуийцар. Звеньевая, коммунист Мичуреева Зулай, Исаева Хьава, З. Цацаева цхьайтталагIча пятилетка шоллагIча чотагIа болх беш йа.

Массехк дош ала ловра сона отделене управляющех, КПСС членах Аладинов Iаьлах. Юртбоахаме продукци йоаккхача доккхий толамаш дахарах цунна еннай Цiеча Байракха ордени «За трудовую доблесть» яха медали. Аладинов керте латтача отделени гIулакхаш къаьстта дика лел. Цунна хов дах кхотабе, керда, доккхагIа дола декхараш кхоачашдера укх оарцагIбаха. Масала, совхка 289 гектарах хIаране тIара 307 центнер чуера цу отделене къахьегамхоша. Планал а социалистически декхарел а дукхха дукхагIа хул из. Цу тайпара толам баккхара Iалаьмате доккха новкъостал дир шерра социалистически ахь йоаржаро, наьха къахьегамах доагIаш дар диза дIателаро.

Укх шера керда декхар тIаийцад тха совхоза къахьегамхоша. Цар дош деннад хIара гектара тIара 500 центнер шекара свеклаш чул. Цу тайпара хьувкъам шанкха а кхебаьбац тха совхозе. Цу дукха укх деношка совхоза партийни организаце, специалисташа, беррига звеньевойша шоай деррига хьинар оарцагIдаьккхад декна дош диза кхоачалдара.

А. ЧИНТАЕВ,
«Шалинский» совхоза партийни комитета секретарь.

ТАЙГА КАРАЕРЗАЮ ОАХА

Хабаровски край. ТIехьтIехьегIа къаьтагIа хьагуш да Ургал яхача хургIолтча города — БАМ меллхбоаллерча участка центра сибат. Укхаза къахьегаш ба Украинера баьхкараш, «Укрстрой» яхача гIишлон - монтажни поезда боллой. Хьалъяь яьппай хоза тоаьь - поселок, 150 моттиг йола больница, поликлиника, детсад, школа.

Укх шера гIишлонхой керда наха чуIе цIенош, 100 моттиг йола общежити, столови хьалъйьккха езаш ба. Промышленни зоне хьалъергья шурийн маькхеи заводаш.

КПСС XXVI съезда решенешка белгалдаь да цхьайталагIча пятилетке Байкало-Амурски магистраль ерригача участкашка поездаш лела никъ чакхбаккха, аьнна.

Коммунист Октябрьски Революцен Къахьегама Цiеча Байракхен орденаш лелаю Е. Д. Михайленко керте латта гIишлонхой - комплексни бригада Ургало дикагIъярех я. Цу коллектива членаш «Укрстрой» яхача СМП составаца Киевера баьхка ба. «Болхлочун эстафета» яхача принципагIа, социалистически ахь лелаяра договор чIоагIдаьд бригадо Криворожски домостроительни комбината № 1, № 2 йолча производственни базай коллективаца ханал хьалха Ургал яхача поселке объекташ хьалъяха, аьнна.

СУРТАШ ТIА: 1. Хьалхалаттача бригада членаш (аьрдехьара аьттехьа) — Сович Владимир, Билько Владимир, Филиппова Галина, Михайленко Надежда, бригадир Михайленко Евгений, Колубелов Валентин, Шкорин Николай.

2. Ургальски столове повараш Полтавец Светланен, (аьрдехьаръяр) Максимова Галинен.

3. «Орбита» яхача станце Iалашду БАМа зоне Москвера телевизионни передачаш дIахьоккхилга.

Б. КЛИПИНИЦЕРЕИ А. ШЛЯХОВЕИ сурташ.
ТАСС фотохроника.

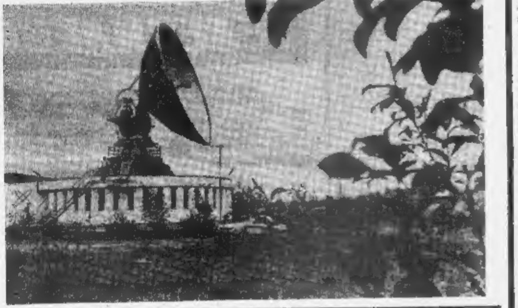

МАЛХ ЛАЦАРАХ

ДИЙНАХЬА ОТТАРГЙОЛА БИЙСА

Дина керта латтараше заманяла дукха ха йисвац, из гарга кхачаро белгалонаш йолаш я, яхаш наха юкъе къамаьл дуццаш хаза йиш я. ХIанзарча мюридизма идеологаша шоаш дувцар бахьде ала гIерташ Iалама тайп-тайпарча хьаланеех пайда эц. Масала, укх шера 31 июле малх дIалоацаргбола Iилмакоашта хоа дукха ке я. Укхаза цхьаннга а дьале къайле эц. Шийн кан-заманеха хулаш йола астрономически явленеш я из. Цох пайда дукха а хьадьд вей кепайоазон тIа. Укхазера хайнад керда баьнача «шейташта» малх карара бутт чакхбоалаш «дIалоацилга» а.

Динах тешача цхьабокча наке моллаш дувцар дIалоацаргдолаш кхьдола хьалаш а эттад. Малх дIалоец малхаш чакхдоалача дийнахьа. ХIаьта из дар а пIаьраска да. Хоаш мезилларо бусалба наха чIоагIа лоартIаш да да из. Белгалдаккха деза цу дийнахьа малх дIалоацилгеи маркаш доеталгаш вIаши дувзаденна хIама долаш доацилга.

Цу дерригнех 'а пайда а эцаш, дина керте латтачар дувц из дала яйта йоккха белгало я, яхаш. Заме яле яа юкегIертай, йоах цар. Бусалба нех тIаьхьа дукхагIа даьла хьоахаве, цунгара къахетам беха.

Малх «дIалоацилга», йолдино, наха дукха хьийнош дальга да, цу гIулакха эгIазахача цо малх къайла а баьнхе, наха ше раьзе воацилга дIалойт. Дала аларах Жабраила малайка тIехьам дуьзала а тесса, малх къайлабоакха.

Цхьаболча фанатикаша «шейхал» а баьнна дувц пIаьраска дийнахьа малх дIалаьцачул тIехьагIа кхолнаьла бераш хургдац, хьийбаш дебаргдац, гаьнех сом летаргбац, яхаш. Цар йоах заме яле за юзегIерта хилара белгалонеш я уж. Бусалба наха дукхагIа намаз де деза, кемаьрша сагIа даккха деза. Иштта да Iалама хьаланех шоашта пайда эц гIерташ дина идеологаша дувцар.

Цхьабакъда, из таьан хьайха дувцаш дац. Дукха дийцад адамий исторе чу цу тайпара кIал кIийла йоаца даьсса хабараш. Дуне латта а лаьттад, латтерг а да.

Миша «дIалоац» малх! Меркурийи Венерей дIааькхезна вей маьлха система планеташ шоай спутникаш йолаш я. Масала, Юпитер яхача планета 13 спутник я, Сатурна — 10, Урана — 5. Вай дезача Лаьттан а шийн спутник я. Из бутт ба. Диаметрога дийлача Лаьттан 4-заза зIамагIа ба из.

Ерригга а спутникаш шоай оаса гонахьа гIолла ихест, шийн планетагахьа массаза цхьа оагIув а болаш. Бутто а гобоаз Лаьттан гонахьа гIолла. ХIаьта Лаьтта шийн спутникаца цхьана Малха гонахьа гIолла лел. Лаьттан а бетта а сордап тепар малх ба. Цхьа ха яьнча Малх, Лаьтта, Бутт а цхьан мугIарагIа нийслу. Иштта Бутт Малхан Лаьттан юкъе етт. Цунга хьакха маьлха цхьа дакъа а беррига а малх къайлабоал. Бизза малх «дIалоацача» цхьа сахьати шовзткъа минути за йоккха йиш я. Из да малх «лоацилга».

31 июле Малхан Лаьттанеи юкъе Бутт нийсбаларах эттача IиндаргIо Советски Союза территоре тIа никъ баргба 7200 километр, цо дIалоацаргья 105 минут за. Малх къайлабаьнна тесса IиндоргIа Кавказе 60 километр йолчара Гаьнарча Малхбоалехьа 110 километрага кхоачаш шерлургдя. Малх бэргга дIалаьца йоаккхаш йола за 45 секундагара 126 секундага кхоачаш йIаьхдургья. Москве малх лаца боалургба 5 сахьати 43 минут яьнча, хIаьта беррига «дIалоацаргба» из 6 сахьат 35 минута яьнча. ТIаккха маьлха го 73 процент бетто дIакъайла баьлха кургба.

Малх бизза дIалаьцача бийсана сенна хIама эц аьнна баьде хургья, баьдеча сигала гучадергда седаьзий. Бетто Малх дукхагIа дIа ма лоац дукхагIа баьдлургда дий. Сиха баьдъерзайолавро хьайбай сатем боабаргба. ЦIагIара доазан кхерадаина хьовзаргда, кхара котамаш, гIамаш кхьераш кхераенна хьовзаргья. Зунгатий шоай Iургашка лечкъаргда, дIахьоаларгья шоаш чудуела моттигаш.

Бакъда, Малх а Бутт лацар цхьаннена а кхораме хьалени яц. ХIаьта из бокъача лоархIаме да Iилмана, тамашийна хургда из бIарга мал дайнахов а. ТIаккха Малх а Бутт лаьцача из а кох цхьа во хIама хургда даьлагара яхаш дина керте латтараша деш дола хьовзамаш овлангара денз харц да, Iалама хьаланаш ца йовзачара хьедоагIаш а да.

ХIанз малх «дIалоацилга» хьалха хулаш хIама дац. ХIара шера шоазза дикка къайла боал малх, хIаьта кIеззиг-дукха кхера пхеззза а «дIалоац» из. Цхьа бакъда, дунен тайп-тайпарча районашка хула из Iалама хьалени хилиа йий массанена ца хоаш юс. ХIаьта цхьан моттиге малх бизза «дIалоацилга» 300 шера цкъа мара хулаш хIама дац.

Iилманхошта хов дIахо йодача хана а малх бизза маца «дIалоацаргба». Масала, Москве малх бизза къайлабаргба 2126 шера 16 октябре. ХIаьта вайцига, Кавказе малх бизза «дIалоацаргба» 2088 шера 21 апреле.

ТIехьара ала безам ба са Малхага хьожаш холча Iаьржа бIаргасинош докка дезийга. Из ца дойя бIаргашта зе дар кхерам ба.

М. МУСТАФИНОВ,
«Знак Почета» орден лелаеча истора, социологе, филологе Нохч-ГIалгIай институте вокхагIвоно Iилма белхло, философски Iилмай кандидат.

ПОЭЗИ ДЕХЬАРО

КАЛЕЙДОСКОП

ГАБРОВА ЦIЕРАГIА

Бух боацача Вселенне планетех цхьанне хIанзчул тIехьагIа болгарски Габрово яхача города цIи лелаю. Из массане хьатIа эцаш дунен халкъий сатирен юморен столица я. СССР Iилмай Академе теоретически астрономе Институтеи Крымски астрономически обсерваторен Iилмахоша укх тIеххьарча шерашка гучадаьтача, доккха доацача кхьча планетех техка цIераш а санна кердача планетах тилла цIи чIоагIъяьй Дунеа халкъашта юкъерча астрономически союза планетни центро. Шийн бахьан доацаш дац Габрово яха цIи цох тиллар: из планета гучадаьккхар 1 апреле, Дунен халкъашта юкъера белама ди белгалдеча хана.

(София — пресс-АПН).

«ТИТАНИК» ЛАХАРА

«Джайр» яхача 53 метр хулача тохкамаш деча кемаца «Титаник» лаха Атлантике яхар укх тIеххьарча хана шоллагIа американски экспедици. Из кема фордала дахад 1912 шера 14 апреле. Ньюфаундленда 380 километр къулбехьа - малхбоалерча овгIорахьа айсбергах а кхийтта. Кема дохарах прессо моаллара «бIаьшерен катастрофа» хиннача 1,5 эзар саг венния. Ассошиэйтед Пресс яхача агентствас хоам бу «Титаника» тIа 300 миллион доллара мах бола газ хинний, яхаш.

Катастрофа хиннача дIадахача аьхкий даьхача суртаца фордила деха кема гойтаьш, да яхилга бакъде лаьрхIа я хIанзара экспедици. Нагахьа санна «Титаник» хьакарадоагIе, йоах «Джайра» экипажа кулгалхочо Майкл Харриса, цхьа шу даьлла Атлантике йохийтар гья цхьаькхе группа. ТIаккха из гIоргья хи кIал лелача кемаца.

Экспедицена ахча деннад техаски мультимиллионера Джек Гримма. Цо деннадар ахча Лох Нис яхача энглийски Iам чу яхв «тамаше хIама» лахара а.

(АПН).

ЭГГАРА КЪАЬНАГIВОЛА ЯПОНЕЦ

ХIанз Японе вах 100 шерал тIех ха йоала 968 саг. Царех эггара воккхагIчун 116 шу даьннад. Из ва Сигечийо Идзуми. США-ра граждански тIом чакхбаьннача 1865 шера 29 июне ваьв из. Японе Къулбехьерча Токуносима яхача гIайрен тIа дола цук цIа туристаш, къаьстта нускалаши цар моаройи уха моттиг а хиина дIаэттад. Идзуме гаргарча наха йоах цхьаьдолча деношка 200-нега кхоачаш нах боагIа цига. Шийн ди воккхача сагo дIадоладу аравалье воланенна лелаш, делкъел тIехьагIа сало!. «Ваха ма воагIара лерттIа вах со, — аьлар цо журналисташна. Бакъда, дукха ха йоацаш простуда кхийтта цамогаш лийнначул тIехьагIа гIаьле оза воланенна из, хIанз цо кIирагIа сигаретий пачка оа.

(АПН).

КХАЙКАНЗА ШИША ХЬАША

Кхайнанза вена хьаша, цунга хьежжа, тIаьда воагIа. Нью-Йорке дукха этажаш йолча цIеношка алхлагIча этажа тIа яха Клэр Тауро са дIадаха кхераслар геттара боккха Iаьржа бIехал шийн квартира бIаргабайча. Из арабаккхара полицегара новкъостал деха дийзар.

3,7 метр бIаьхен 45 килограмм хулаш безен бола бIехал хьайбаш лорадеча американски общество дIабихьар. Из бIехал хьен хяннаб хоаш дац хIанз а. ХIанз США дукха ба цIагIа оаккхарийн бIехалаши леладу вах. ХIаьта Тауроса квартире бIехал чубаьннаб дийла латтача кухне корагIа.

(АПН).

ЦХЬАН РАЙОНЕРА ХОАМАШ

ПЛАНАЛ СОВГIА ТЕХА БУРУВ

Старогрозненски бурув тохара баьхий управлене бурув деттараше ер шу доладелча дена техад 16743 метр бурув, планал совгIа техар 1843 метр а йолаш. Уж толамаш доахача диза дакъа доацаш я буровой начальник Баскаков Иван Федорович керте латтача № 718 йолча буровой коллектив. ВорхI бетта план ханал хьалха кхоачаш а яь, планал совгIа 150 метрал чухьнахьа доацаш бурув тоха лерхIаш я из.

Къаьстта дика къахьегаш я укх шера мастераш Хунаригов Майрбик, Ремеслов Александр, Краюшкин Анатолий, Лятвиненко Федор керте латтача сменай коллективаш. ХIанз август бетта календарагIа бурув тохаш я уж.

ГОРОД — ЮРТА

«Грознефть» объединене автомобильни наьхий управленера кхо механизатор Надтеречни районерча «Калаусский» яхача совхозе злат чуяхача къахьегаш ба. Уж ба механизатораш Л. Атцаев, А. Карасаев, В. Месненкин. Доакъар нийсдеча, лаьтташ оахача хьинар кхо ца деш къахьегаш ба уж.

Иштта «Консервплодоовощ» яхача объединене кхашкара баьпадаараш соми хьаолача къахьегаш ба автомашиний водителаш С. Тосмаеви М. Мусаеви. Торговле баьпадаараш соми хьахухьача цар цхьа ди дIадахийтац шоай нормаш дикка тIехкхоачаш ца еш. Юрта новкъостал дIахо а деш ба автомобилисташ.

ДЕША ОВЛАНГА ХЬАЖА ДЕЗА

«Сельхозтехника» город Грознерча Заградниски отделене шофера Актемирова бутт совгIа ха яьнкхай балха тIа воацаш. Цу ерригата хана шийн гIулакха пайда ийбаьб цо ше лелаеча автомашинах а. Предприятене даь материальни зе 3876 сома маьха да.

Зуламхочоа шеко яц сул яй. Амма хаттар отт, мишта хила йиш йолаш хIама да, балхахо ше балха тIа ца хиларал совгIа, шийн гIулакхашта лелае грузовой автомашин а шийн лоIамагIа а йолаш лелар, аьнна. Хетаргахьа, цу тайпара хIама моллагIчун а де йиш йолаш хиннад предприяте лаьтта хьал. Бакъда, дукха ца саг вахаш а болх беш а волча моттигерча хьалах тийша. Нах малайкаш мичад, кхы деце а дуккхабараш. Цхьабакъда, уж а гIерт харцахьа ца бовла. ЦIенхашта лорае вай вахара нормаш. Нийслу тIаьхьожам боацаш долча хьалех, кулгалхошта, коллективне, общественни организацешта цхьаькха хIама бехктоххаме ца хетарех. цар деррига мегийташ хилара общества зе а деш шоашта пайда эца гIертараш а.

Кхийнараша деш дола зуламаш цудукъа деш да ала йиш йолаш дале а, из ала йиш яц кхензабараша деча зуламех.

Де мел дезар ду вай мехка саг масса оагIорахьара дегIавоалавара, керда саг — коммунизм хьалъер хьалкхевара. Къаьстта йоакхо ю пачхахьалкхено кхуви йоагIача тIехьен. Дезала, къахьегамхой а дешара заведеной а коллективай, милицебери цIеной, кхензабарий гIулакхашта йолча инспекцейи комиссейи декхар да кхувш боагIараш зуламхой влиянена кIал ца бахийтар. Нийса вахара никъ лаха царна гIо дар. Профилактика нийса вIаштIехьалккхарах тийша дукха да кхувш боагIарий вахаре. ЛоархIаме да кхийнараца кхувш боагIарий даькъе цхьа никъ лацар. КIезига яц из хIама доацаш моттигаш а.

СГПТУ-5 яхача училища директе следстве организацийна деш дешархочоа Даштамировна язъяьча характеристика тIа аьннад, «цхьаккха бахьан а доацаш деша ца воагIаш дукха лелар Даштамиров, занятее веча геттара во лелар. преподавателашта аппараш йора, дешарца вIалла безам болаш а вацар». Из деша вагIача школо а цу тайпара во характеристика елар дунна. ХIаьта Октябрьски районни халкъа судо хIамаш лечкъьярах дола Даштамирова дош дувцаш лаьттача хана зуламхо кхетаве доагIа шоашна дIабалар декхаш каьхат даьтар училище судага.

Профилактически даькъера лоархIамеча средствах да! я законо предварительни следствена а суда а тIадилла зулам дара бахьанаши из де аьтув баьна хьалаши доззарен реагировании еш, доагIаш дола гIулакхаш дарен декхар. Уж законо дIадехараш кхоачашдара чIоагIа лоархIаме хIама да, къаьстта кхувш боагIараша даьча зуламий хьакъехьара дешаш дувцача хана.

Авдеенко, Сентюрин, Титаев, Каабеков, кхыбараш юкъе а болаш йолча кхувш боагIарий тоаба йIаьххача хана ца хаддаш пачхахьалкхен а гражданий а доалахьа йола хIичаш лечкъаяй. Из дош тохкача Наурски РОВД балхахоша кхоачаш даьдап законо дIадехараш, кешта аьлча хьежа бац кхувш боагIарашта зуламе тоаба вIашагIйолла, дукха зуламаш де аьтув баькха йа хьанаши хьалаши малагIаш да.

Иолаш я закон кхоачашдаре гIулакх формально леладаь хилар хьахьокхаш йола факташ а. Кхувш боагIача Хайретдиновера Урсуни (Октябрьски район) зулам даьд. ГIулакх суде дIачудалара кхоачам болаш йола материалаш гулъяьй следователa. хIаьта уж харцахьарча, зуламеча новкъа бовлара бахьан а цу гIулакха цар аьттув баькха хьал а малагIа да хьеца ваи. Из гуш да кхувш воагIар деша вагIача г. Грознерча СГПТУ-4 директора цIерагIа цо яьча представленех. Следователa лерхIачоах, зулам далехьа корта бохабу малар мена хиннаб Хайретдинови Урсуи хIаьта дукхьал из бахьан долаш зулам даьд. Дош мишта отта дар нийса лархIа йиш йолаш дац. Хетаргахьа, цу сахьате хинна хила йиш яц царех зуламхой. КIоаргагIа хьажанзар следователь зулам дара бахьанаш малагIаш да, деррига бахьан уж малар мена хилар да ала а ца гIерташ. Нагахьа санна цу кхувш боагIача наьха общественни сибат гучадаьккха, цар вахара хьалаш мишта хиннад, гIулакх хьанца леладаьд ха следователa легадаларе, гуш хургдар, кхийна а бовлалехьа зулам де мишта аьттув хиннад цар.

ГIалит далийтача кхувш боагIарашта кхетам балара а дIахо царга зуламаш ца дайтара а гIулакха лоархIаме да, приговор кхоачашделга тIехьа а доаккхаш, судо ха техача кхувш воагIачоа тIаьхьожам лоаттабара декхар къахьегамхой коллектива гIадиллар, цун гIулакхашка бIаргъхабараи хьехам телараи общественни кхетам тьожазар. ХIаьта дIахо йодача хана кхувш воагIачоа кхетамбалара общественность деча балха судо тIахьожам лоаттабар дIадехаш дола закон халкъа судо кхоачашдар.

Цхьабакъда, судаша далла а кхоачашдац законо дIадеха уж хIамаш. Старопромысловски районни халкъа судо бакъдаьд кхувш воагIача Газабаева нахагара милагIа хIамаш яькa хилар, хIаьта из зулам дарагIа цунна чувалла кхо шу суд а лий. ГIулакха хьалаш а дайза чувалла суд лючун бехк а из ше фу саг ва а хайна, судо вывод лий Газабаева гIулакха даь приговор кхоачашделга тIехьадакха а «Консервплодоовощ» база коллективо Газабаев доалагIа хьахеца яхаш деш дола дехар кхоачашде а мегарг хиларах. Цуна цхьан коллектива декхар даь тIадиллад, суд яь волча сагага бIаргкхоабилга а цунна кхетам балара болх белга а.

ХIанз а дукха зуламаш ду республике кхувш боагIараша мена беха а болаш. Паггахьа мара ца хулаш хIама дац кхувш боагIараша корта бохабу малараш мелари беха а болаш уж общественни моттигашка ухаш хилара. Цхьабакъда, кхувш боагIараша корта бохабу малараш мишта нийду, цар уж мича мел, кхийнараша цу гIулакха юкъе малагIа дакъалоац дукхагIча даькъе хьежац пачхахьалкхен а общественни организацей а органаш.

Бокъолдар аьлча, цигтара дIабоалабала безаш ба зуламашцара къоасам. Цу дагIа тIа латтача хана цо боккхача толамах тийша да дукхача даькъе кхувш боагIараша деча зуламашца лоаттабеча къовсамах хьахулар.

Кхувш боагIарий гIулакхашта йолча комиссешен инспекцешеи де мел дезар дац кхувш боагIарашта во влияни еш бола дайи воанойи гучабахара.

Республика дукха дукхагIа йолча районашка эсала вIаштIехьбаьккхаб спирта малараш дохкара бокъонаш телхаю моттигаш гучаяхара болх. Къоастадаь аьлча, гучаяхац кхувш боагIарашка спирта малараш декха моттиташ, цу гIулакха бехке бараашта деш хIама дац.

Кхувш боагIарашта юкъера бокъонаш телхаелга дIадаккхара законаш кхоачашдара тIаберзабаь болх дилла латта беза пачхахьалкхен органий а общественноста теркама юкъамоттиге. Духхьала тIаккха мара йиш хургьяц кхувш боагIараша зуламаш делга соцаде.

А. КОКУРХОЕВ,
Нохч - ГIалгIай АССР прокуратура судашка уголовни дешаш дувцара тIахьожам лоаттабеча отдела начальник.

Дукха ха йоацаш Нарвильски авиаце Ливана столице бомбаш чуеттарах машаре баха нах боабаь а царна човбаха нах баь а моттигаш я. Американе хьаяь йола самолеташ массехказа бомбаш чуетта тIаьхкар города эггара дукхагIа нах бахача моттигашта. Дукха цIенош дохадаьд.

СУРТА ТIА: Бейрута улицашка бандиташа бомбаш чуйоттачул тIехьагIа.

ЮПИ — ТАСС телесурт.

И. Н. УЛЬЯНОВ ВАЬЧА ДИЙНАХЬА ДЕНЗ 150 ШУ ДУЗАШ

Ульянов Илья Николаевич — эрсий педагог-демократ, Симбирски губерне (хIанз ульяновски область) юкъхьанцарча дешара организатор а, вужахо а, В. И. Ленина да. Городе Астрахане ваьв из хьаваьнная мещанех, паччахьалкхен дешаре заведенешка гIулакхе лийнева, дуккхача шерашна болх баь хилар дворянски цIи еннa хинав.

Казански университет чакхъяьккхачул тIехьагIа Пензе, Нижни Новгороде юкъерча дешара заведенешка математикеи физикеи хьехаш хинав И. Н. Ульянов. 1869 шера из хьожаваьв Симбирски губерне халкъа училищай инспекторилла. ТIаккха (1874 шера денз) цу училищай директор волаш болх беш хинав.

Дукха болх баьб И. Н. Ульянова юкъхьанцарча школай учебно-кхетам баларе болх товбеш. Эрсий мотти арифметикеи хьехара керда методаш балха юкъе кхийлай цо, гойтаре пособеш шерра юкъе кхуолийтара новкъостал деш хинав. Бераштa ертаж хилара дукхьал хинав из, цо сьадехваи хинила дешархоща кхахетаме хилар, йовкхо еш хинав эрсий кхамагIa доппача бераша дешийтара. Симбирски губерне бахача татарий, чуваший, мордвай бераша дешийта дукха светски юкъхьанцара школаш хьайийлла хиний цо.

СУРТА ТIА: Ульяновск. И. Н. Ульяновна оттадаь памятник. Автор скульптор М. Г. Манизер.

ТАСС фотохроника.

КУБОК ШОФЕРАШКА КХАЬЧАР

Чакхъяьнна производственни коллективашта юкъе футболах ловзаш Нохч-ГIалгIайчен кубок якхкара яхьаш. Цу къовсаме финале вIашагIкхийттар Грозненски «Локомотиви» мовхьаш дIахьа кхахьера йолча автотранспорта Грозненски производственни объединене «Спартак» яха командеи. Цу ловзаре счет 1:0 йолаш кот а баьнна кубок шофераша яьккхар.

А. ИЗМАЙЛОВ.

МИШТА КХОАЧАШДУ НАЬХА ХЬАШТАШ

Назрановски районе дикагIа доархIачаьех ца город Назране быта ЦIа. Шоайла социалистически яхье яьнна болх беш я цуччура пехаш. Масала, царех я кхалнаьхех маIача наьхен баракъаш тега отделаш. Царна кулгалдеш ба закройщикаш Л. Оздоевай (цIа дeав, цо укхаза болх бу 15 шу гаргга ха хилар) Р. Арсельгоеви. ХIана хьалхе лелаеш я бетта план, юкъера лаьрхIача, 110 процент кхоачашъеш йола Л. Оздоевас кулгалду кхалнаьха баракъаш тега коллектив.

Ахкан сезонах болх дукха хуле а заказаш чехкен дикен йистедоах хьинаре къахьегаш болча мехкарашна Л. Мурзабековас, А. Султыговас, Х. Эсмурзиевас. ХIара бетта план 102—103 процент кхоачашъю цар.

Ишта яхь йоаржаьь къахьегаш ба парикмахераш а. 123 процент плане еш я коммунист Л. Кукурхоева, З. Калинина, кхалнаьха мастер йола М. Евлоева.

Дег тIара раьза хул наьсархой кийнаш еш болча мастерий Султыгова Iайшетеи Бакаев Салмани балха а.

Алапа даргдац, цхьадолча кхоачамбоацарех а. Уж кIезига дац.

— Басар, шифер, кийнаш ца хилар бахьан долаш (е хIанзехьа хургий хоаш а дац) дукха предприятеш я тха ремонт эшаш а воча хьале тIа а, — йоах быта службе начальника заместитела Х. С. Ганижева. — Масала, царех я кийнаш еш йола кех, кога гIирса ши мастерской, ши парикмахерски, цхьа фотоателье.

Уж лоадам боаваш доли кхоачамбоацараш дIа а даьха быта службе предприятеш тоалийта езар ше долга дишденад - те новкъоста Х. С. Ганижева?

Вахача метте прокатни хIетта баха болалуча кьонача делалий, торо хул телевизор, радио е кхыйола вахаре эшаш йола хIама прокатах хьаэца. ХIаьта Назранерча прокатни пунктера хIамаш нийсса ахеш хIана ца аьнна къьнием болх ца беш я. ТIаккха малагIа саг раьза хургва е лоархIаргва хIанз-хIанз йохаргйола хIама хьаэца. тIехьагIа цох «бала» хургболга ховш хилча?..

— Цун тха бехк бац, — Ганижева.— Дукха ха я тхона «Чечингпроката» цIена хIама ца яйта.

Цу хьакъехьа тха къамаьл хилар «Чечингпроката» директорца С. А. Озиевца. Цо аьлар:

— Со укхаза балха вена дукха ха ца хилларгIа, хьалха хинначох са ала йиш яц, бакъда, Назранерча прокатни пункта лаьрхIа дIалахьа кийтталь оаха дьакъоз таьь хIамаш латт.

Ше яхар бакъдеш Озиева уж наха чIоагIа эшаш йола хIамаш тIехьа ца тетташ ший ханнахьа дIайохьий тергхиларгIа, вожаш санна уж тишачарех хургьац аьнна дог тийша да вай.

Тахан наггахьа цIа хургдац холодильник е хIамаш юттa машина йоацаш. Бакъда, уж тоае моттиг-м яц ерригача районе. Хатта дог доагIа укхаза малав - те бехке? Мастерской йолаш я, мастер а ва, хилап пайда бий болх беш ца хилче? Эшаш йола инструменташ а ехаршта меттала дIаоттае оттхалаш а ца хиларгIа Орджоникидзе е Грозне баха бевзаш хул уж хIамаш еха нах.

Юрташка бахача наьха хьашташ мишта кхоачашду — хьогI?

ДIа-хьа делаш йола мастерской еце а заказ даьча дIаухаш, цIагIа телевизораша, радиоша, хьожаш 3 мастер ва, цул соцагIа, СурхотIа, Iалхий-Юрта, Пхьилекъонгий-Юрта, ТIой-Юрта, Долакха-Юрта, кхыча пункташ йолча юрташка бахарий торо хул шоай химчистке яхьа аьааш йола хIама, тоае аьааш йола мебель цу пункташка дIачуйла.

Цу тайпара приемни пункт хьайийллай укх шера Янаре а.

Дукха юрташ я хIанз а наьха хьашташ кхоачашдаре болх во оттабаь а.

Хьаьаргьа вай Экажкъонгий-Юрт. Назрановски районе эггара йоккхагIа йола а нах дуккхагIа баха а юрт я из. Цхьабакъда, дуккхьал кога гIирс тоабу цхьа мастерской мара хIача даш укхаза. Из а укх шера мара йоалденаш болх бе.

«Назрановский» совхоза хьалтьаь латташ я Наьсар-Керте цхьаькха а быта объект. Швейни оборудование кийча хилараь соагIа, йолаш я заведующи а болхлой я. Корага решеткаш чуйиллача электричество ца хиларгIа цун наIараш а хIанзарчоа къайла я. Хетаду, быта службе пIерагIа болх беш йолча аьнка хIамаш еча (коанаIараш, март) цеха болхлой ниа дIахкачац-теш сел тоалхаре йоаца решеткаш хьае аьнна.

С. АРЧАКОВ.

ДИКА КЪАХЬЕГАШ Я ЗIАМИГА КОЛЛЕКТИВ

Надтеречни районерча Братское яхача юртарча хIамаш тегача мастерской желебайи предложенеи книжка хьалистача гучадоал цига гоашта баракъаш тегийтарий дуккхьал укх цхьан юртара нах хинна ца Iелга. Укхаза баракъа тегийта боагIа доаллаха ядача юрташкара бахархой а.

Царна дезалургдолаш е ший хаинахьа а заказ йистеденнхар кертгера лоархI мастерской коллективо.

Цун кулгалдеш я Грознера № 26 йола ГПТУ а Ростоверча комбинате закройщикуниверсал яха курсаш чакхъяьа в йола М. Юсупова.

Ерригача коллективе вац 7 саг мара, бакъда, уж массанахьа дIакхоач, баракъа йиллача хана тега а, сезонех йолча модаех ладьце заказчикашта хьехар де а. Дега дезалургдола кIада а моде а царие харжа.

Дукхача хана дензь болх беш, шоай говзал кьонагIарча дIалуш хьабоагIа къьагIагIа боле болхлой Чабаева Токсари, Идигова Шали, Висаитова Роза. БоккхагIбарий новкъосталца, болх бу дукха ха еце а комсомолкас Хасуева Тамарас чехьа карагIайир баракъаш тегара говзал. ХIанз дикагIачарех лоархIаш я из.

Дика кхоачашъю укх коллективо производственни план а. Ишта июна беттара план 100 процент соагIа кхоачашйир цо.

Социалистически яхьашка толамаш дахарагIа швейни мастерскойна сийлен тIа дIа а яьеш. Массеи шу да цу коллективо коммунистически къахьегама коллектив яхи сий доладиций цIи лелию.

Х. ЖАПАРОВ.

УНАХЦIЕНОН СЛУЖБА

МАССА ШЕРА ДЕША ДЕЗА ЛОРО?

400 эзар гаргга советски медикашеи дунен 62 мехкарча кхо эзар соагIча специалисташеи профессиональни знанеш лаккхъеш курсаш яьхай 50 шера Москве болх беш йолча лорий говзал лаккхъеча Центральни институте. Халкъа унахцIенон кулгалхой отделене кийчваьв 30 мехкара унахцIенон службай 550 кулгалду балхахо. Института балхах дувц цун ректора РСФСР заслуженни лоро Мария Ковригинас:

— ТIаяр санна йола учрежденеш хIанз дунен тIарча дуккхача мехкашка а я, хIаьта вай мехка 15 иху а я цу тайпара институт. Московскичун башхало укхаза наха дешаш хиларах хинна Iац, дуниа цхьана из я Iилмай, дарбай, методически центр. Из я лорий говзал лаккхъеча мехкарча ерригача системана кулгаллеш йола СССР-е эггара йоккхагIъяр. Белгалдаккха безам ба са: дуккхагIа йолча кхыча мехкашка хIанз укх саьхьте йоацаш йолча паччахьалкхен системана.

Ший знанеш кIоаргъе, уж кердадаха безам болаш хул боккъонца йола хIара лор. ХIаьта а деша безам хилар пайдене дац, дагалаттар кхоачашде торо ца хуле. Говзал лаккхъяра паччахьалкхен система вайцига хилар бахьан долаш лораш Iомабарца дуввадена дола чоалхаве дешаш къоастаде вIаштIехьдоал, цох хадданза а планови а процесс хул.

ХIара лора бокъо я пхе шера цкъа (дагадоххарагIа аьлча, из цун декхар а да) говзал лаккхъяра курс якха. Бетта доагIа юкъера алапий а луш, деша вагIача хана из балхара мукъавоалит, дешара центре дIавода наькъага даха ахча лу цунна, дешар санна мах бовцаш я чуIе фусам а.

Тха институт лорий говзал лаккхъяре мехка эггара йоккхагIа йола центр я, аьлар аз. Укхаза бархI факультет я, 85 кафедра а йолаш, дукха медицински говзалаш лаккхъеш йола курсаш вIашагIъехк. Тха 33 Iилман отдел. Центральни Iилман-тохкама лаборатори, кхыча беса аьлча, Iилман балхаш дара эша низ бола база я. Дешилга а Iилмен бакъдар лохилга а цхьана да тха. Ишта долга дувц укх факташа: институтерча яьх Iилманхочун балха Ленински премии еннай. Тха балхахошта дахха тIехьарча итт шера изобретени ярах дола 200 гаргга авторски тешал деннай.

Института штате ва 16 академики член-корреспонденти, 127 профессор. Кхетадеш махкилара, ишта боккха низ болаш йолча профессиональни потенциалах цхьан центре мара пайда ца ийцача хьакъьалца хургдацар. Паччахьалкхено тхона тIадилла декхар да мехкарча говзал лаккхъеча ерригача институташта методически новкъостал дела. Оаха уттаю массанена я цкъатарра йола методически рекомендацеш, дешара планаш программаш. Пхе шера цкъа уж ерригаш а кердайовх, хIаьта кердадар юкъе-м хеддавза а кхуал. Масала, тIеххьарча ворхI шера оттаьй 900 гаргга дешара программа.

ЛадувгIарашта еш лекцей цикл, семинараш, цул соагIа дуккхьал тха башха — дарбан учрежденешка практически занятеш ю. Цу тайпара, тха курсантий торо я медицински Iилмана тIеххьара карагIаьннараш пайда, шоай теоретически знанеш лаккхъяь ца Iеш, уйхоашта дарба деча юкъарчал доашаш дехъа даца а московски клиникашка болх беча дикагIболча специалистий опыт хьаэца а.

Говзал лаккхъеча дисциплинага а ладувгIарашта хоачуе боарамга а хьежа курсашка йоаккхаш йола ха кIезигагIа е дукхагIа хул. Масала, кулгалдеча балхахошта — министрашта, министрий заместителашта, кхычерна — лаьрхIа йола унахцIено лорашра Дерригдунен организаце дунен халкъашта юкъера курсаш яьс бетта хул, участкови терапевташта — 3 — 6 бетта, говзал лаккхъеча институташкеи факультеташкеи болх беча профессорско-преподавательски состава — цхьан бетта.

Тахан вай мехка миллион лор ва. ХIара шера цариа кхы а 50 эзар гаргга IотIакхет. Лораш дукхагIа хиларга хьежжа говзал лаккхъеча институтий балха ниtи а хувцалу. Хьалхарча шерашка тха центро 1.5 эзар гаргга саг хьаэцар. ХIаьта 1981 шера курсаш чакхйоахаргьа 15 эзар соагIча специалисто. Цхьабакъда, укх тIеххьарча хана штаташ лоадама дукхагIа хиннаяц — дешар хьехара методика хувцаенна. Масала, оаха шерра пайда эц заочно-очни дешара формах. Цхьайолча дисциплинех бола болх оаха курсанташа дIаболабу тхо долча уж хьабахкалехьа 2 — 3 бутт. Цхьайолча хана 6 бутт а хьалха. Институто царна дешара пособеш кхухьийт, заданеш тел. Цу тайпарча систему торо лу очно курсашка йоаккхаш йола ха кIезигъе. Ишта института торо хул дукхагIа нах «чаккбаха», массаза а ше беча балха тIара а ваьнна, цIагIа а дезаш юкъе а воацаш лоро йоаккха ха лоацлу.

(АПН).

ЛУЖНИКИ — СПОРТА ГОРОД

31 июле мехка керттерча стадиона — Лужникашкарча В. И. Ленина цIерагIча Центральни стадиона — 25 шу дуз.

Шпилургйоацача дуккхата событей тейн хинна дIаэттай цу юкъа Лужникаш. Укхаза миллионаш нах болча аудиторега вIалла ца ханнача танпара доккхий толамаш дIа а хьонхаш дунен спорте хьалхалаттараш хьахиннаб.

Баха боксо а йолаш салаIа болх спорта историчухь дуккха керда оагIош язьяраш — Лужникашна накъабоах ветеранаш. Эггара тIехьа бургацах ког техар укхаза Яшин Лева, ца тIа автографаш а язьяь Iодина йиццар Родина Ирини, Зайцев Александрен, Пахомова Людмилаи Горшков Александрен... Шоай Iалаьмате сиха атакаш чакхйоах укхаза советски хоккея цIи хеза болча мастерашa. Укхаза шоай кумирашца вIашагIбеттал гимнастикеи яйта атлетикеи дуккхаеараш.

Дунен тIа йоккхагIъярех цаI йолча цу спортивни комплекса тIайийбаьб планета ерригача континенташкара укхаза дунен а Европа а чемпионаташка яхийтараш. Цхьа бакъда, эггара йоккхагIйола событи хилар укхаза юбилей хьатIакхача дукха ха хьалха йоацаш. 1980 шера 19 июле укхаза хьедийлар XX бIаьшере спорта историчухь вIалла шпилургйоаца оагIув хьайийлла дIаэтта Олимпиадай XXII ловзараш.

Цу хана цIаьхха дийнъелар стадион, къонъелар, кердаьлар, цIейта кийчъелар. Цун ерригача сооруженешта оллангара реконструкци йир. Стадионе хьадаьд физкультурно-массови унахцIеноши болх боаржабара дола дезонга хьалаш. Тахан столица физкультуран спорт клубай 350 соагIа коллективо ренгаIа лелаю Лужникаш. ХIара дийнахьа В. И. Ленин цIерагIча Центральни стадионе 10 эзар соагIа физкультурники воагIа.

СУРТА ТIА: занятеш еш я унахцIенон группа.

В. УН ДА-СИНА сурт. ТАСС фотохроника.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ИЛЛИ МЕТАЛЛЕ

Дог гIоздоаккха кхаъ хезар Хасаханов Дарчена. «Илле вайна вахар дилле а даха а гIо ду» яхача серех йола «Комсомола дендалe гIулакхаш» яха медалаш хьаяр ВЛКСМ ЦК-ай РСФСР культура министерстваи лауреата цIи еннай цунна. Ший балхах, мехарехи кораложагIарехи дунда яхаш дех аз Дарчега. Дукха уIла низар цо. ТIаьрьюнье йиллар йоакха йоаца, еза металла чIегилг...

Кружка тIа ва гаьнна къайла йоалаш йолча шерача улица сурт. ЦIеноштa хьалхашка ши саг ва: йоIи зIамига саги. Гаьнна урагIхьеж уж. «Мечтатели», ишта цIи тиллай ше даьча суртах скульптора. Доккха дIаьха вахар цхьана дIалоладаьча къонача наха хетадаь да из сурт.

Скульптора бе кхаьча метал дийи а дежна дIаэттад, мотт «лебе» лоладейнад.

— ЗIамигача боараме йола скульптура дукха еза сона, — йоах Хасаханов Дарче.

Дарче я ший тайпара почери, кхычарна юкъе белгалдоахалургда хьона цо даьраш. Медала тIа ший тайпара, кхычарна дулургдийхьогI аьнна хета cурташ дехк цо. Шьра йитац цо медала оагIонаш, кхетамна пайда эц цо контррельефах. Цунна дукха деза сага дог хьоадергдола, ниа гIоттабергбола хIамаш.

Цу хьакъехьа дика йоаIаш я БАМ-ах йола композици: «Илле вайна вахар дилла а даха а гIо ду» яха композици. Скульптора нахага гойт йоаккхача художествени говзалца дерригача халонга йоаха гIишло, из хьалъешбарий дьинар, цар хIара дийнахьара гIулакхаш. Цига шоаш кхо ца беш къахьегача наха хоа безаме, пайдане салаIа а. ХIаьта медала тIа хьахьоах шоашта доакхеча иллега ладувгIаш, эстраде ах го а баь багIа нах, туш я эстраде илли доаккхаш йола кхалсас. Къаьгга, чулоацам болаш да сурт.

Дукха аа Хасаханов Дарче хьаль хIамаш, цунна карагIаьннараш. Сaг вашапна бIара хьежаргволаш безаме я цо яь скульптуриш хIамаш. Царех ду Нохч-ГIалгIай АССР искусствай заслуженни деятела Ш. Шамурзаева бронзови портрет, гипсах даь автопортрета Н. Заболотне цIерагIча республикански книжкай типографе переплетчика Н. Ирбагиевай портрети, ишта кхыдараш а.

Теркала ца деш цхьанена а дуталургдац цо къоаламна даь cурташ. Царех да «Дагестан», «Йоккха Устюг» яхараш.

Дарчи хадданза Iомалуш ва: школе а вахаре а. Цо толамца чакхъяьккхар Ростовски художествени училище, Московски даккхера художествени училище.

КарагIаьнначох кхоачам бац Iеш вац Дарчи. Цо хаддаза лех дикагIар, тулоадам кIоаргагIа хургбар. Вай тамаше лома дIахьонха гIерт. Хьа дар аьнна юхавалец из. Цо чонахи бронзахи хьаю бIаргIаш, уж лоаладеш цу а дутташ.

1975 шера московски художникий выставке хьахьокхаш хилар «Николай Рерих» яха цо яь модель. Цо баьккхар Дарче хьалхара толам. Цо творчески тхьамаш делар, низ белар цунна. Цу хана денз Дарчи даьа лоацаш ва зIамигача формай республикански Ерригсоюзни выставкашта юкъе.

— Хасаханов Дарче доадаьлац ше Московски даккхерча художествени училище дийшар, — аьлар РСФСР заслуженни художника Смирнов Михаил Николаевичас. — Ше Iомадаьр цо гохса юкъедоаладу моттигерча вахара. Халла [illegible] Нохч-ГIалгIайчен [illegible] болча къахьегамхой портрет [illegible] доацу.

С. ЛОРСАНУКАЕВ.

ФУТБОЛ

ХЬАЛХАРА ГО ЧАКХБАЬННАБ

Чакхбаьннаб СССР футбола шолагIча лига кхоалагIча зона 44-ча мехка чемпионата хьалхара го. Из го чакхбоалаш самардийнахьа ший хинна ловзар чакхдаьккхар «Терек» город Ореле. Цигарча «Спартакаца» ловзаш. Из саьъердиме матч чакхьалар счет 5:2 йолаш вай футболисташ кот а бовлаш.

Футбола сезон дIайолалуш газета ше еннача интервью тIа укх сезонера керттера лехараш малагIаш дев, аьнна шийга даьча хаттаре жоп луш «Терека» йоккхагIа волча тренера, спорта дукха хьакъьашта юкъерча мастера Еньков Алексей Алексеевича аьлар, — хьалхаш лаьрхIаш чулоацар да. ЦIагIа хула ловзараш ца эшаш чакхдахилга.

Укх годе хинна 17 ловзар цкъа мара ца эшаш, 13-аза котйолаш, шийца кхоьсаме аьнначa командай наIарашка 36 бурган чутохаш, ший коанаIарашна 7 бурган мара чу ца йоалийташ, 29 очко а йоаккхаш чакхдаьлад цо уж ловзараш.

А. БЕК.

ТЕЛЕВИДЕНИ

30 ИЮЛЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Iуйранара гимнастика.
9.05 — Мультфильм.
9.15 — «Синдикат-2» яха телевизиони художествени фильм. 1-гIа сери.
10.20 — «Кинонакъбара клуб».
11.20 — Кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — СибарегIаи Гаьнарча МалхбоалегIaи. Кинопрограмма.
15.35 — «Форда тIера чорадь» яха берашта дола фильм.
16.40 — И. Бах. Концерт.
17.10 — «Иза бавац, майра берий, ваьнй бераш».
17.45 — «Саги закони».
18.00 — «Университет диспет».
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.05 — «Iилман вахар».
19.35 — «Халкъа ашараш».
20.00 — «Синдикат-2» яхача телевизиони дукха серийни художествени фильма премьера. 2-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Илли-81». Бальнисера передача.
22.15 — «Тахан дунен тIа».
22.30 — «Илли-81» яха передача дIахо яхар.

II ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.45 — «Электрификацеи ханий буьзем ба» яха телевизиони документальни фильм.
9.15 — «Орасное» яхача телестудие юкъераш профессорни, медицински Iилмай доктораца С. Н. Федоровца вIашагIкхетар.
10.00 — Концерт.
10.20 — «Советски изобразительни искусство». «В. А. Фаворски мастерски».
11.30 — Дунена гонахьа 80 дийна яха дукха серийни мультфильм. (Австрали). 9-гIа, 10-гIа, 11-гIа сереш.
12.15 — Концерт.
13.25 — «Лешарий го».
14.10 — СССР халкъа артиста Ленински премие лауреата Е. Светланова авторски концерт.
17.30 — «Пэ Гьюнта» яха мультфильм.
18.00 — «Нохч-ГIалгIайче гIалаш».
18.20 — Киножурнал.
18.30 — Къамаьлаш ле тIаккъех оаха. «ЦIаьхха» а «Цахта» лаьца.
19.00 — Сийле хийла кердача дунен сага. Кинопрограмма.
19.20 — «Атеистически тема» (нохчий меттала).
19.50 — «Люкери — мах болаш культура я». Республика бахьаш лелаяра керда кикъ.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш».
20.15 — Документальни фильмай программа.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Диня Горни гIулакха лаккхаьлар» яха художествени фильм.

I ПРОГРАММА
31 ИЮЛЬ

8.00 — «Ха».
8.40 — Iуйранара гимнастика.
9.05 — Мультфильм.
9.15 — «Синдикат-2» яха телевизиони дукха серийни художествени фильм. 2-гIа сери.
10.20 — «Дийнача хIамай дунен тIа».
11.20 — Кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — Мехка телевизионни студей документальни фильмай программа.
15.40 — Санна а мишта а Iомаду ПТУ-е.
16.10 — Москва а москвичаш а.
16.40 — И. Тронин. «Любовь Яровая».
17.50 — Iалсаькха хоккея йола СССР чемпионат.
19.00 — Халкъа таланташ. Украина художествени коллективай выступлени.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Илья Николаевич Ульянов ваь 150 шу дизарга».
19.30 — ДIадоах дунен халкъашта юкъерча конкурсай лауреата С. Игольнисе.
19.50 — «Синдикат-2» яхача телевизиони дукха серийни художествени фильма премьера. 3-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Аскенийски меридиан» яхача телевизиони документальни фильма премьера.
23.15 — «Тахан дунен тIа».
23.30 — Цыганий илли а халхараш а.

II ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.45 — Телевизиони документальни фильм.
9.15 — «Берадах хьахинар». В. Астафьев. «Кара кхес йола да».
10.00 — Ф. Лист. «Прелюды».
10.20 — ХIанзара драматургецара къахьегама тема.
11.20 — «Санах лаьца дар тайга гIар йоаш сатийна хилар» яха берашта дола фильм.
12.40 — «Гучаьдар къамьл». Арадехаш долча товара дикал хьакъехьа.
13.10 — «Архангельское» яха музей-усадьба.
13.55 — «Йоазонь йола ашараш».
14.15 — «ДоттагIаш». Телевизиони журнал.
14.45 — Советски йоазонхой дунахьаш дIадеш РСФСР заслуженни артиста В. Кутепова. Фильм-концерт.
17.30 — «Халкъа депутатий Совета» (гIалгIай меттала).
18.00 — Киножурнал.
18.10 — «Нохч-ГIалгIайче гIалаш».
18.30 — «ЦхьайттагIча пятилетка хьалхара шу».
19.00 — Концерт.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш».
20.15 — «Саг. Латта. Вселенная».
21.00 — «Ха».
21.35 — «СихадоагIа хий тоттамчачъ» яха телевизиони художествени фильм.

РАДИО

30 ИЮЛЬ

6.10 — «Ялат кушка турналаш». Очерк (гIалгIай меттала).
6.31 — Хроника.
7.15 — «Грозненски рабочий» газета обзор.
7.32 — «Сердало» газета обзор.
[illegible]

17.15 — Передачий программа. Хоттамах бола хаам (эрсий меттала).
17.16 — Б. Мулявин. Оркестрана йола фантази (эрсий меттала).
17.30 — «Атеисташа къовсам лоттабу». Корреспонденци (гIалгIай меттала).
17.45 — Идеологически бола комплексни дIахьо. Беседа (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
18.30 — «Малх лаьпр Iалаш гIулакх да». Беседа (нохчий меттала).

УКВ

18.00 — «Еха хьо хаа, дахо Русь» яха радиокомпозици.
18.45 — Иллеш, ашараш, халхара ашараш.
19.15 — Шиллер. «Коварство и любовь» яхача спектакля монтаж (нохчий меттала).
20.15 — «Популярни ашарий мекъа» яха концерт.

31 ИЮЛЬ

6.40 — «Юртара Iуйре» (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
7.32 — Ашараш.
8.20 — Передачий программа (эрсий, нохчий меттала).
8.25 — Вай музыкальни галлерея (нохчий меттала).
9.15 — Город — юртана. «Автотранспортникаш платами чуяцача» (гIалгIай меттала).
9.30 — А. Ведзижев. «Дуи къахьа бар» яхача романа оагIонаш (гIалгIай меттала).
9.50 — Сладников. «Кавказская рапсодия» (эрсий меттала).
15.40 — «Катирхой вахар» яха радиовыпуск (нохчий меттала).
17.15 — Передачий программа. Хоттамах бола хаам (эрсий меттала).
17.18 — Культура учрежденешта Iа даьккхаш ший ханнахьа кийчо е (нохчий меттала).
17.31 — «Социалистически хьакъехьа вахар дIахо дегIадоахалдар» (нохчий меттала).
17.40 — Халкъа ашараш (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
18.30 — Ашараш (нохчий меттала).
18.46 — Москва.

УКВ

18.00 — «Ассоль» яха лирически фантази.
19.00 — Меттигерча композиторий произведенешкара концерт.
19.36 — Лирически иллеш.
20.10 — Ш. Рашидова стихаш доаладеш.

Хоттамах

Тахан республике гIоллеи Грознеи кIезиг-дукха моркхаш а йолаш, йоачан а йоаш, малхбоалехьара секунде 3 — 8 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 30 — 35, Грозне 32 — 34 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана хувцалуш моркхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка юкъ-юкъе доагIа а делхаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура буьйсана [illegible], дийнахьа — 25 — 30, къилбаседехьа — 31 — 36 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

«Сердало» газета редакце балха кхех гIалгIай меттала язде а деша а хоа бола:
— корректор,
— машинистка.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 2-43-57; редактора заместителе — 2-85-07; жоаплена секретара — 9-24-00; отделаш: партин вахара — 9-24-04; промышленностен транспортен — 9-24-01; юрта бахамо — 9-24-06; культура — 9-24-05; кехаташ — 9-24-07; корректорске — 2-80-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-80-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттен деношка.

СФ05251. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2793.